

Kansen voor Duurzaamheid in Bodegraven-Reeuwijk

*Onderzoek Groene Hart Rekenkamer
Nota van bevindingen
definitief*

Colofon

In opdracht van

Groene Hart Rekenkamer

T.a.v. secretariaat

info@groenehartrekenkamer.nl

Opgesteld door

SME

Hak van Nispen, Senior adviseur beleid & proces

Jolien Kamermans, Adviseur beleid & proces

nispen@sme.nl, kamermans@sme.nl

030 635 89 00

foto: Vincent van Zeijst / CC BY-SA (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>)

Utrecht, 12 mei 2020

Dit rapport is opgesteld door SME in opdracht van de Groene Hart Rekenkamer. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van deze partijen.

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Conclusies	7
3. Bevindingen deelvraag 1: kaders	11
3.1 Inhoudelijke vormgeving duurzaamheidsbeleid	11
3.2 Procesmatige vormgeving duurzaamheidsbeleid (participatie)	13
3.3 Effectiviteit van de uitvoering	15
4. Bevindingen deelvraag 2: inhoudelijke prestaties	17
4.1 Waar staat de gemeente?	17
4.2 Inhoudelijke uitdagingen	21
5. Bevindingen deelvraag 3: proces	22
5.1 Interne samenwerking	22
5.2 Kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad	22
5.3 Externe samenwerking	23
Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording	30
Bijlage 2: Landelijke en regionale kaders	33
Bijlage 3: Lokaal Duurzaamheidsbeleid	37

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Duurzaamheid is een actueel onderwerp dat sterk in beweging is. Aan gemeenten wordt onder andere in het Klimaatakkoord een regierol toebedeeld bij verduurzaming van de gebouwde omgeving. En op energiegebied worden gemeenten geacht een Transitievisie Warmte (TVW) te maken en (in samenwerking met andere gemeenten in de regio) een regionale energiestrategie (RES). In gesprekken tussen de Groene Hart Rekenkamer en de programmaraad kwam duurzaamheid als een interessant onderzoeksonderwerp naar voren, net als het onderzoeksonderwerp 'wonen'. Door middel van een focus op de ecologische effecten van duurzaamheid en de energietransitie wil de Groene Hart Rekenkamer deze onderwerpen deels verknopen.

1.2 Doelstelling

Doelstelling van dit onderzoek is inzicht te krijgen in op welke wijze het duurzaamheidsbeleid in de gemeente is vormgegeven en of de uitvoering effectief en efficiënt is. Daar wordt onder verstaan:

- o de gemeenteraad inzicht bieden in *waar de gemeente staat* met betrekking tot de realisatie van doelen en ambities,
- o de gemeenteraad inzicht bieden in de manier waarop de *inzet van instrumenten* bijdraagt aan de realisatie van doelen en ambities,
- o de gemeenteraad inzicht geven in *hoe rollen nu ingevuld zijn* en waar kansen voor verbetering en bijsturing richting de toekomst liggen.

1.3 Werkwijze

Het onderzoek is gelijktijdig uitgevoerd voor de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Waddinxveen en Zuidplas. Vooraf is een toetsingskader opgesteld, wat het beoordelingskader vormt voor dit onderzoek. Eerst is er een bureaustudie gedaan om te bepalen waar de gemeente staat op het vlak van duurzaamheid en waar inhoudelijke uitdagingen liggen voor de komende periode. Door middel van interviews met medewerkers van de ambtelijke organisatie, college van B&W, gemeenteraad en externe partijen is vervolgens een beeld verkregen van inhoudelijke prestaties en het gevolgde proces. Tenslotte zijn de bevindingen geanalyseerd om te komen tot een conclusie. In Bijlage 1 is de onderzoeksverantwoording opgenomen.

1.4 Afbakening

Afbakening ecologische duurzaamheid

Duurzaamheid is een begrip dat specificatie behoeft. In een duurzame samenleving zijn people, planet en profit met elkaar in balans. Vaak wordt duurzaamheid dan ook uitgesplitst in diverse thema's binnen elk van deze drie pijlers. In dit onderzoek is gekozen voor afbakening naar de pijler 'planet': ecologische effecten. Dat betekent dat de pijlers 'people' en 'profit' buiten beschouwing blijven. De rekenkamer kiest voor verknoping van de onderwerpen 'ecologische duurzaamheid' en 'wonen'.

Het onderzoek richt zich daarom op duurzaamheidsambities en doelstellingen *in de gebouwde omgeving*, voor de volgende thema's waar ook landelijk momenteel het zwaartepunt op ligt:

- Energietransitie: energiebesparing, opwekken van duurzame energie, aardgasvrij
- Klimaatadaptatie: de inrichting van de (woon)omgeving zodat die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals hitte, droogte, grote hoeveelheden water
- Circulaire economie: duurzaam/circulair bouwen, afval, circulair inkopen
- Duurzame mobiliteit: openbaar vervoer, fietsbeleid, elektrisch rijden, deelmobiliteit
- Biodiversiteit: natuur, bijen en andere bestuivers, duurzaam beheer (FSC, MSC)

Gemeentelijke invloed

Binnen deze thema's richt het onderzoek zich op gebieden waarop de gemeente invloed kan uitoefenen. Als er (landelijk) ambities zijn gesteld op vlakken waarop de gemeentelijke invloed beperkt is, is dat benoemd.

1.5 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag

De hoofdvraag is:

Hoe is de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid in de gemeente inhoudelijk en procesmatig vormgegeven en is deze uitvoering effectief en efficiënt?

De hoofdvraag is uitgesplitst in drie deelvragen:

Deelvraag 1, kaders

Hoe is het duurzaamheidsbeleid inhoudelijk en procesmatig vormgegeven

- 1.1 Welke landelijke en regionale kaders zijn er?
- 1.2 Welke lokale ambities en doelstellingen zijn er, wat is het beoogde effect daarvan en met welke maatregelen wil de gemeente invullingen geven aan hun doelstellingen?
- 1.3 Draagt het lokale beleid bij aan het bereiken van de landelijke en regionale doelen?
- 1.4 Zijn de gekozen maatregelen realistisch en bieden zij voldoende perspectief om beoogde doelstellingen te behalen?
- 1.5 Wie zijn er betrokken geweest bij het opstellen van het duurzaamheidsbeleid?
- 1.6 Wie zijn er betrokken bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid?
- 1.7 Werken duurzaamheidsdoelstellingen integraal door in andere beleidsterreinen?

Deelvraag 2, inhoudelijke prestaties

Waar staat de gemeente met betrekking tot de realisatie van doelen en ambities?

- 2.1 Hoe staat de gemeente er in de landelijke benchmarks en op basis van al uitgevoerde (recente) evaluaties voor op de thema's klimaat, energie, mobiliteit, biodiversiteit en circulaire economie? Welke doelstellingen zijn reeds behaald en welk effect is bereikt?
- 2.2 Waar liggen inhoudelijk de uitdagingen voor de komende periode?

Deelvraag 3. proces

Op welke manier wordt intern en extern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities? Welke rol hebben de gemeenteraad, de gemeente en partijen in de samenleving?

- 3.1 Op welke wijze is aan de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden invulling gegeven in het behalen van de beoogde effect en doelstellingen (incl. evalueren / bijstellen van beleid)?
- 3.2 Hoe en in hoeverre wordt de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van uitvoering van de beleidsdoelstellingen?
- 3.3 Welke rol heeft de gemeente (college van B&W / ambtelijke organisatie) in de uitvoering? Daarbij kan gedacht worden aan de rol van kenniscentrum (bewustwording creëren in de samenleving), duurzame dienstverlener, maatschappelijke facilitator en/of zichtbare koploper die het goede voorbeeld geeft.
- 3.4 Welke rol hebben inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de uitvoering?
- 3.5 Hoe verloopt de samenwerking intern (gemeenteraad <--> college van B&W <--> ambtelijke organisatie)? Wordt er integraal gewerkt of zitten er tegenstrijdigheden in het werk van verschillende beleidsterreinen?
- 3.6 Hoe verloopt de samenwerking tussen gemeente en samenleving?

2. Conclusies

2.1 Hoofdvraag

Hoe is de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid in de gemeente inhoudelijk en procesmatig vormgegeven en is deze uitvoering effectief en efficiënt?

Conclusie

Het beleid is inhoudelijk zo vormgegeven dat het bijdraagt aan de landelijke doelen. De procesmatige vormgeving is in orde, er worden veel partijen betrokken bij zowel het opstellen en de concrete invulling van beleid (doelen & aanpak) als bij de uitvoering. De gemeente werkt samen met de samenleving en heeft door open communicatie vertrouwen opgebouwd. Er is bereidheid bij inwoners en bedrijven om (samen) te werken aan duurzaamheid. We zien dat de gemeente zich bescheiden opstelt en geen hoge eisen stelt aan zichzelf en aan de samenleving op het gebied van duurzaamheid.

2.2 Deelvraag 1, kaders

Hoe is het duurzaamheidsbeleid inhoudelijk en procesmatig vormgegeven?

Conclusie

Het duurzaamheidsbeleid is een goede basis voor het bereiken van de landelijke doelstellingen.

- Het duurzaamheidsbeleid is ladingdekkend en er is een link gelegd met landelijke en regionale kaders
- De ambitie is hoog (energieneutraal in 2035 is al snel) en men is optimistisch
- De betrokkenheid van interne en externe partijen bij opstellen en uitvoeren van duurzaamheidsbeleid is groot
- Het duurzaamheidsbeleid werkt intern door in andere beleidsvelden
- De uitvoering is redelijk effectief; op sommige punten is er extra inzet nodig om de doelstellingen te bereiken

Toelichting

Het duurzaamheidsbeleid is ladingdekkend en er is een link gelegd met landelijke en regionale kaders

Er is aandacht voor elk van de belangrijkste duurzaamheidsthema's. Klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn sinds het opstellen van het beleid op landelijke schaal ondertussen actueler en urgenter geworden.

De ambitie is hoog (energieneutraal in 2035 is al snel) en men is optimistisch

Zowel intern als extern wordt het optimisme gedeeld dat doelstellingen weliswaar ambitieus maar niet onmogelijk zijn, mits duurzame energie ook in het Groene Hart kan worden opgewekt. Het jaartal wordt niet als belemmerend ervaren, als het niet in 2035 lukt, dan komt het wel wat later, maar er wordt tenminste aan gewerkt.

De betrokkenheid van interne en externe partijen bij opstellen en uitvoeren van duurzaamheidsbeleid is groot

Op verschillende momenten en manieren is input geleverd voor het beleid en wordt samengewerkt aan de uitvoering. Zowel binnen de gemeente als in de samenleving is input opgehaald. Dit wordt ter voorbereiding op besluitvorming regelmatig herhaald. Ook los van besluitvorming is er voldoende contact met de samenleving.

Het duurzaamheidsbeleid werkt intern door in andere beleidsvelden

De lijnen zijn kort en de verschillende beleidsvelden zorgen voor voldoende uitwisseling en afstemming. Duurzaamheid werkt door in andere beleidsvelden. Er is geen sturing op duurzaamheid op managementniveau, vanwege het ontbreken van een managementlaag. Het bepalen van prioriteiten en het afwegen van duurzaamheid tegen andere belangen vindt ambtelijk onderling plaats en op bestuurlijk niveau.

De uitvoering is redelijk effectief; op sommige punten is er extra inzet nodig om de doelstellingen te bereiken

Op alle thema's wordt in de juiste richting gewerkt. Het is de vraag of met de huidige inzet alle doelstellingen op tijd bereikt kunnen worden. Voor energie is de opgave ontzettend groot en is het onzeker in hoeverre energie in het Groene Hart mag worden opgewekt. Dat is een bottleneck waar via de Regionale Energiestrategie (RES) aan wordt gewerkt. Voor klimaatadaptatie wordt nu gewerkt aan het in beeld krijgen van de opgave. Voor circulaire economie moet de totale hoeveelheid huishoudelijk afval nog flink omlaag en of dit lukt is mede afhankelijk van externe factoren. Voor duurzame mobiliteit kan steviger ingezet worden op inkooptrajecten voor vervoer. Voor biodiversiteit zijn budget en maatregelen nog niet met elkaar in lijn.

2.3 Deelvraag 2, inhoudelijke prestaties

Waar staat de gemeente met betrekking tot de realisatie van doelen en ambities?

Conclusie

De opgave is groot en complex en er is de komende tijd stevige inzet nodig op duurzame energieopwekking, terugdringen van de hoeveelheid afval en biodiversiteit. De Regionale Energiestrategie (RES) en een klimaatuitvoeringsprogramma zullen naar verwachting versnelling gaan aanbrengen in het werken aan de energie- en klimaatopgave.

- Bodegraven-Reeuwijk scoort in de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex iets onder het landelijk gemiddelde en in de Nationale Monitoring duurzame gemeenten op plaats 325 (van de 380 onderzochte gemeenten)
- Energie
 - de CO₂-uitstoot neemt nauwelijks af
 - er wordt te weinig duurzame energie opgewekt (3% i.p.v 14%)
 - uitdaging: RES en Transitievisie Warmte, netcapaciteit is beperkende factor, geen windmolens in het Groene Hart toegestaan
- Klimaatadaptatie
 - opgave wordt nu in beeld gebracht
 - uitdaging: bodemdaling, veenweidegebied
- Circulaire economie
 - goede score op afvalscheiding
 - uitdaging: totale hoeveelheid restafval, maatschappelijk verantwoord inkopen
- Duurzame mobiliteit
 - elektrisch rijden en fietsen gestimuleerd
 - uitdaging; verankeren in inkooptrajecten vervoer
- Biodiversiteit
 - ecologisch beheer, ambitie voor planten van bomen
 - uitdaging: beschermen bijen/bestuivers, budget beschikbaar maken

Toelichting

Bodegraven-Reeuwijk scoort in de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex iets onder het landelijk gemiddelde en in de Nationale Monitoring duurzame gemeenten op plaats 325 (van de 380 onderzochte gemeenten)

De landelijke benchmarks geven een beeld van hoe de gemeente staat ten opzichte van andere gemeenten. Daarbij is gekeken naar indicatoren waar de gemeente niet altijd direct invloed op heeft. De benchmarks zijn dus niet op elk punt een graadmeter voor hoe goed de gemeente haar beleid op orde heeft, maar geven wel aan waar nog uitdagingen liggen die de gemeente of andere partijen op te lossen hebben.

Waar staat de gemeente en waar liggen uitdagingen per thema

Op elk thema is nog winst te behalen (zie bevindingen voor meer detail). De grootste uitdagingen liggen op het gebied van duurzame energie. Klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn recent belangrijker geworden. Klimaatadaptatie wordt momenteel uitgewerkt (in kaart brengen opgave + maatregelen). Biodiversiteit heeft nog weinig prioriteit.

2.4 Deelvraag 3, proces

Op welke manier wordt intern en extern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities? Welke rol hebben de gemeenteraden, de gemeentes en partijen in de samenleving?

Conclusie

Bodegraven-Reeuwijk stelt zich bescheiden op in de verwachtingen van zichzelf en anderen op het gebied van duurzaamheid. De communicatie is open, intern en vanuit de samenleving worden partijen vroeg betrokken, ook als het onderwerp nog niet helemaal is uitgekristalliseerd. Dat wekt vertrouwen en werkt meestal motiverend. De sfeer in de samenleving is dan ook bereidwillig en initiatiefrijk.

- *Er is binnen de gemeente overeenstemming over de doelstellingen*
- *De raad stelt zich actief op in het stellen van kaders (sturing) en in het controleren van de voortgang*
- *De gemeente werkt met externe partijen samen als 'rechtmatige overheid', die duidelijk stappen aan het maken is naar 'responsieve overheid' en die de rol van 'samenwerkende overheid' aan het ontdekken is.*
- *De gemeente stelt zich open en bescheiden op (aanjager)*
- *De samenleving stelt zich actief en energiek op*
- *Er is op verschillende manieren samenwerking tussen gemeente en samenleving*

Toelichting

Er is binnen de gemeente overeenstemming over de doelstellingen

In alle geledingen wordt duurzaamheid in meer of mindere mate belangrijk gevonden. Men is het met elkaar eens over de doelen maar er zijn verschillende opvattingen over de in te zetten middelen en de snelheid waarmee de doelen bereikt moeten zijn.

De raad stelt zich actief op in het stellen van kaders (sturing) en in het controleren van de voortgang

De raad heeft de kaders gesteld en neemt regelmatig moties aan waarmee wordt gestuurd op duurzaamheid. De raad wordt regelmatig geïnformeerd en vraagt ook actief om informatie. Duurzaamheid een onderwerp met een grote en complexe opgave. Er is technisch inhoudelijke kennis

nodig om de dilemma's en uitdagingen goed te snappen en om oplossingen gefundeerd tegen elkaar af te kunnen wegen. De raad doet dit -binnen de mogelijkheden die zij heeft.

Rechtmatige overheid die richting responsief/samenwerkend gaat

Bodegraven-Reeuwijk werkt *vanuit de overheid naar de samenleving* (top down) en communiceert al in een vroeg stadium, ook als nog niet alles is uitgekristalliseerd, waarmee de samenleving wel de kans krijgt zich mede-eigenaar te voelen. Dat maakt de weg vrij om in sommige situaties ook al de omslag te maken naar 'vanuit de samenleving naar de overheid' (bottom-up / samenwerking). Vanuit de samenleving is hiervoor de bereidheid en de energie, diverse partijen blijven aandringen en kennen de bestuurlijke routes goed. De gemeente werkt *vanuit randvoorwaarden naar resultaten*: de gemeente bepaalt de kaders en de benodigde acties en zoekt van daar uit naar aansluiting bij de samenleving.

De gemeente stelt zich open en bescheiden op

De gemeente stelt zich op als aanjager; het college is tevreden met elke stap die in de juiste richting gezet wordt, er worden geen hele hoge eisen gesteld aan prestaties van anderen (zowel intern als extern). Een open houding blijkt uit communicatie in een stadium dat nog niet alles is uitgekristalliseerd. Bodegraven-Reeuwijk is al langer dan de meeste gemeenten bezig met klimaatbeleid en was op dit dossier actief in de tijd dat er nauwelijks landelijke doelstellingen waren en de urgentie nog als niet zo groot ervaren werd als nu. Daar hoort een minder sterke onderhandelingspositie en dus een bescheiden houding bij, waarin de gemeente blij is met elke stap die gezet kan worden op het gebied van duurzaamheid. De tijden zijn (in enkele jaren) veranderd en de gemeente kan inmiddels wél aan zowel ambtenaren als aan de samenleving wat hogere verwachtingen uitspreken en hogere eisen stellen. Dat is een nieuwe houding die nog niet iedereen zich eigen heeft gemaakt. Met die houding wordt de weg vrijgemaakt om grotere stappen te kunnen zetten.

De samenleving stelt zich actief en energiek op

Inwoners zijn goed georganiseerd in wijkteams en dorpssteams. Het merendeel van hen denkt graag constructief mee over oplossingen en ontwikkelingen. Ook bedrijven zijn goed georganiseerd en hebben gezamenlijk een aanzienlijk budget vrijgemaakt om aan duurzaamheid te werken (bereik van 2000 ondernemers). Momenteel ligt de focus op energie en t.z.t. komt ook circulariteit aan bod. Agrariërs werken aan een pilot voor de grondwaterstand (CO₂-uitstoot van veenweide / agrarisch gebruik in balans) en promoten het plaatsen van zonnepanelen.

Er is de lokale Energiecoöperatie Bodegraven-Reeuwijk die redelijk professioneel opereert.

Er zijn diverse duurzaamheidsinitiatieven vanuit de samenleving via de Stichting Duurzaam Bodegraven-Reeuwijk, de Milieuraad en de Fair Trade werkgroep.

Bij alle partijen die wij gesproken hebben, heerst een optimistische houding, bereidheid en zin om te verduurzamen, zin om samen te werken met de gemeente en met andere partijen binnen de gemeente en een open houding. Het al dan niet in een bepaald jaar behalen van gemeentelijke doelstellingen lijkt geen belangrijke drijfveer of belemmering, de motivatie is intrinsiek.

Er is op verschillende manieren samenwerking tussen gemeente en samenleving

De gemeente brengt de samenleving op de hoogte en faciliteert. De samenleving denkt mee en doet mee. De gemeente stimuleert en activeert inwoners en bedrijven. Er worden initiatieven gezamenlijk ontwikkeld.

3. Bevindingen deelvraag 1: kaders

In dit hoofdstuk is beschreven hoe het duurzaamheidsbeleid inhoudelijk en procesmatig is vormgegeven.

3.1 Inhoudelijke vormgeving duurzaamheidsbeleid

Toetsingscriterium
Beschrijving van hoe het duurzaamheidsbeleid <i>inhoudelijk</i> is vormgegeven.
1.2 Welke lokale ambities en doelstellingen zijn er, wat is het beoogde effect daarvan en met welke maatregelen willen de gemeenten invullingen geven aan hun doelstellingen?

De landelijke en regionale kaders zijn beschreven in bijlage 2. Het eigen, lokale duurzaamheidsbeleid van een gemeente wijkt hier soms van af, bijvoorbeeld omdat het al een paar jaar geleden is opgesteld terwijl het landelijke beleid zich momenteel in hoog tempo ontwikkelt, of omdat de landelijke doelen in een bepaalde gemeente nauwelijks haalbaar zijn binnen de beoogde termijn. Het beleid van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is samengevat in bijlage 3. Hieronder is een overzicht gegeven van de landelijke en lokale doelstellingen en ambities en de maatregelen waarmee de gemeente deze doelen wil behalen.

Landelijke doelen (stand van zaken februari 2020)	Gemeentelijke doelen & beoogd effect	Gemeentelijke maatregelen
<i>Energietransitie</i>		
○ 2050: Energieneutraal en aardgasloos ○ 2050: 95% minder broeikasgassen in 2050 dan in 1990 ○ 1,5% energiebesparing per jaar ○ 2020: 14 % hernieuwbare energie; 2023: 16% (provincie Zuid-Holland acht 9% reëel)	○ in 2035 klimaatneutraal ○ verduurzamen woningen en maatschappelijk vastgoed ○ energiebesparing m.b.t. recreatie N.B. Afspraken die via de regionale energiestrategie (RES) worden gemaakt, zijn binnenkort leidend.	○ Klimaatcoöperatie (duurzaamheidslening) ○ Klimaatschool ○ Klimaatcampagne: bewustwording & gedragsbeïnvloeding ○ Gasloze nieuwbouw ○ Advies op maat voor woningen (fysiek adviesloket) ○ gemeentehuis klimaatneutraal (o.a. aanbrengen 2200 zonnepanelen en wko-systeem ter vervanging van CV-ketel) ○ Duurzame energie opwekking ○ Promotie recreatie binnen gemeentegrenzen ○ Inzet energiecoaches (binnenkort)
<i>Klimaatadaptatie</i>		
○ 2050: NL klimaatbestendig ingericht. ○ 2020: klimaatbestendig en waterrobuust handelen	klimaatbestendig en waterrobuust ingericht	○ Afkoppelen hemelwater van riolering ○ stresstest en risicodialoog in 2019 uitgevoerd

○ 2019 stresstest, 2020 risicodialogen + uitvoerings- en investeringsagenda		
<i>Circulaire economie</i>		
○ 2050: NL volledig circulair ○ 2030: 50% minder gebruik van primaire grondstoffen ○ 2020: 75% afvalscheiding en max. 100 kg restafval/inw*jr ○ 2023: zoveel mogelijk gescheiden en max. 30 kg restafval ○ maatschappelijk verantwoord inkopen	○ recycling ○ reductie productie van afval ○ circulaire economie ○ reductie voetafdruk voedselconsumptie	○ Verdere afvalscheiding ○ klimaatschool ○ duurzame bedrijvenbeurs ○ Fairtrade gemeente ○ stimuleren van delen en hergebruik ○ Manifest maatschappelijk verantwoord inkopen ondertekend, actieplan
<i>Biodiversiteit</i>		
○ beschermen van bestaande natuur ○ natuur in de samenleving ○ koppeling met andere maatschappelijke opgaven	○ biodiversiteit behouden en stimuleren	○ ecologisch beheer van bermen en sloten ○ Bodegraven-Reeuwijk Zoemt
<i>Duurzame mobiliteit</i>		
○ 2030: voertuigen emissieloos (eigen wagenpark, doelgroepenvervoer, inkoop) ○ 2020: gemeentelijk plaatsingsbeleid laadpalen	○ reductie autogebruik ○ elektrische auto's	○ Eigen wagenpark, elektrische bedrijfswagens ○ Laadinfrastructuur-beleid ○ OV-fietsen

Het beleid bestaat uit de Routekaart Bodegraven-Reeuwijk klimaatneutraal 2035 en de concrete invulling daarvan via een Actieplan. Daarnaast is er sectoraal beleid waarin duurzaamheidsthema's aan bod komen. De gemeente heeft gekozen voor een breed spectrum aan duurzaamheidsthema's. Duurzaamheid is daarmee zo goed als ladingdekkend en in de volle breedte onder de aandacht en er is een link gelegd met landelijke en regionale kaders. Het landelijk beleid is in de tussentijd ambitieuzer en concreter geworden (m.n. klimaat en biodiversiteit).

De ambitie om in 2035 klimaatneutraal te zijn, dus 15 jaar eerder dan landelijk, is behoorlijk ambitieus. Vrijwel alle geïnterviewden denken dat dit doel haalbaar is, mits er gekozen wordt voor grootschalige windenergie in het Groene Hart, wat op dit moment niet mogelijk is op grond van provinciaal beleid. Waar een hoge ambitie soms kan leiden tot demotivatatie en achterover leunen ('als de gemeente dat zo snel wil, verwachten we als samenleving dat we op sleeptouw genomen worden en anders doen we niets'), is daar in Bodegraven-Reeuwijk geen sprake van en worden door verschillende partijen in de samenleving verschillende initiatieven ondernomen om dit doel te bereiken (in 2035 en anders wat later).

3.2 Procesmatige vormgeving duurzaamheidsbeleid (participatie)

Toetsingscriterium	
Beschrijving van hoe het duurzaamheidsbeleid <i>procesmatig</i> is vormgegeven:	
1.5	Wie zijn er betrokken geweest bij het opstellen van het duurzaamheidsbeleid?
1.6	Wie zijn er betrokken bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid?
1.7	Werken duurzaamheidsdoelstellingen integraal door in andere beleidsterreinen?

Participatie bij opstellen van beleid

De routekaart is in 2017 opgesteld door de gemeente zelf. De toenmalige (eerste) duurzaamheidsambtenaar heeft diverse interne afdelingen betrokken bij het formuleren van het beleid. Voor externe partijen is er eind 2016 naar aanleiding van een motie van de raad een 'Klimaattop' georganiseerd met een bekende spreker, waar ook raadsleden een actieve rol in hadden (sessievoorzitter). Niet alle externe partijen en personen die nu actief zijn op duurzaamheid, waren daar destijds al bij. Op deze klimaatop is input verzameld voor het beleid. Het Actieplan is ambtelijk opgesteld.

In de routekaart is aandacht voor borging in de eigen organisatie, een klimaatcampagne om bewustwording te verhogen en gedrag te beïnvloeden, samenwerking met andere partijen via een klimaatcoöperatie en klimaatschool. Ook vindt monitoring plaats. Er is dus ruime aandacht voor het goed inbedden van duurzaamheid binnen de gemeentelijke organisatie en het betrekken van veel partijen bij het beleid.

Niet al deze punten zijn uiteindelijk van de grond gekomen. Voor de klimaatschool is een serieuze poging gedaan. Er was een fysieke locatie, maar het gebouw zelf vroeg onevenredig veel tijd en aandacht en er was te weinig animo voor om de klimaatschool draaiend te houden.

Ook bij het opstellen van de Regionale Energiestrategie (RES) zijn overheden en maatschappelijke partijen betrokken: partijen als gemeenten, provincie, waterschappen, energiecoöperaties, duurzaamheidsplatforms (zowel van bedrijven als van inwoners), woningcorporaties, onderwijsinstellingen, LTO, milieufederatie, Stedin, Alliander. Zij zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep (bestuurlijk niveau) en de werkgroepen (operationeel niveau) voor elk van de drie programmalijnen elektriciteit, warmte en communicatie/besluitvorming.

Participatie in de uitvoering

Er is geen gericht programma waarin gemeente en externe partijen gezamenlijk aan projecten werken. De samenwerking wordt wel gezocht. De gemeente betreft partijen actief en besteedt aandacht aan communicatie en zorgt voor kansen om elkaar te ontmoeten (samenleving onderling en samenleving met gemeente). Vanuit de samenleving ontstaan initiatieven die de samenwerking met de gemeente opzoeken. Het duurzaamheidsbeleid is daarin voor de samenleving niet leidend. Voor de gemeente is dit beleid wel een leidraad om te bepalen op welke punten of manieren samenwerking wordt aangegaan. Zie ook paragraaf 4.3 (wijze van samenwerking, participatie).

Interne integrale doorwerking

Bij de gemeente is een personeelsswisseling geweest op duurzaamheid, waardoor het onderwerp in de zomer even heeft stilgelegen. In de tweede helft van 2019 zijn er twee nieuwe duurzaamheidsmedewerkers gestart en wordt het onderwerp weer actief opgepakt en intern uitgedragen. Uiteraard kost het even tijd voordat dit goed opgestart is. Er is intensieve samenwerking met de Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH), het 'team duurzaamheid' bestaat o.a. uit een duurzaamheidsambassadeur van de ODMH. Deze voegt kennis toe aan het team.

Er is geen management in de gemeentelijke organisatie. Medewerkers passen zelfstandig het vastgestelde beleid toe. Hierop is weinig sturing en controle, afgezien van bestuursadviseurs en de gemeentesecretaris. De wethouder zoekt zelf ambtenaren op om informatie te verzamelen. Dat kan kwetsbaar zijn omdat de uitvoering van duurzaamheidsbeleid daarmee afhankelijk wordt van persoonlijke drijfveren en niet geborgd of verankerd is in de organisatie. Dat kan ten koste gaan van de slagkracht. Ook lijkt de werkdruk hoog en een ambtenaar is zonder manager niet vanzelfsprekend in de positie om zichzelf te beschermen tegen overvraagd worden in een hiërarchische organisatie zoals een gemeente. In de praktijk zijn de lijnen kort en weten collega's elkaar te vinden. Er heerst het gevoel dat duurzaamheid verantwoordelijk wordt toegepast. Ambtenaren zoeken elkaar op voor afstemming en integraal werken. Het ontbreken van de managementlaag wordt door de mensen die wij gesproken hebben eerder als positief dan als negatief ervaren.

Tijdens het onderzoek is het beeld bevestigd dat er op verschillende beleidsterreinen het besef is dat duurzaamheid een serieus aspect is. Zo werkt bijvoorbeeld het onderwerp Fair Trade door in het inkoopbeleid en is het goed zichtbaar. Er is gekozen voor een circulair tapijt in het gemeentehuis. Ook is duurzaamheid een onderdeel van bijvoorbeeld het Actieprogramma Economie, waardoor ook bedrijven zich gesteund voelen. Ook de Woonvisie en het opstellen van het afvalbeleid zijn hier voorbeelden van. Er worden een duurzaamheidslunch en -bijeenkomsten georganiseerd voor medewerkers. Het feit dat een aantal mensen (intern en extern) nog niet tevreden is over hoe goed duurzaamheid tot uiting komt, lijkt ons enerzijds een teken dat de gemeente en de samenleving hoge verwachtingen en ambities hebben en anderzijds geeft het aan dat de gemeente op sommige punten voor een hele grote uitdaging staat waar nog geen pasklaar antwoord op is (energietransitie).

Duurzaam inkopen heeft de aandacht. Ambtenaren moeten voor inkopen boven de €10.000,- aangeven hoe duurzaamheid is meegenomen in een aanbesteding. De duurzaamheidsmedewerker ondersteunt daar incidenteel bij. Er is aandacht voor 'total cost of ownership' en hoe dit in de begroting kan worden verwerkt en er zijn ideeën over een flexibel budget waar gebruik van kan worden gemaakt om een inkoop duurzaam te maken als dit niet in de begroting is opgenomen. Niet altijd leidt dit al tot de duurzame keuze (de optie van een elektrische boot is overwogen bij een aanbesteding maar financieel niet haalbaar gebleken). De gemeente heeft ten tijde van de interviewfase van dit rekenkameronderzoek de intentie het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen te ondertekenen¹. Dat betekent dat de gemeente een aantal stappen zal moeten gaan zetten om duurzaam inkopen goed te verankeren.

¹ Dit manifest is inmiddels ondertekend

3.3 Effectiviteit van de uitvoering

Toetsingscriterium

Is de uitvoering effectief?

- 1.3 In hoeverre draagt het lokale beleid bij aan het bereiken van de landelijke en regionale doelen?
- 1.4 Zijn de gekozen maatregelen realistisch en is het aannemelijk dat hiermee de beoogde (eigen, lokale) doelstellingen worden behaald?

Energietransitie

Het lokale beleid is ambitieuzer dan de landelijke doelen: Bodegraven-Reeuwijk wil al in 2035 klimaatneutraal zijn terwijl landelijk de streefdatum op 2050 ligt. Het lokale beleid werkt dus in dezelfde richting als het landelijke beleid, maar bereikt het doel in theorie eerder. Het is zeer de vraag of de gemeente met de huidige inzet in 2035 inderdaad klimaatneutraal zal zijn. In de regionale energiestrategie (RES) en Transitievisie Warmte krijgt het beleid verder vorm en het is te vroeg om daar nu een oordeel over te vormen. Dat neemt niet weg dat de taakstelling voor opwekking en besparing aanzienlijk is/wordt.

Klimaatadaptatie

De lokale werkwijze is in lijn met het landelijk beleid. Of maatregelen voldoende effectief zullen zijn, zal de komende jaren duidelijk worden. In de LIOR zijn maatregelen opgenomen met betrekking tot klimaatbestendig inrichten, deze moeten verder worden uitgewerkt.

Wel zijn een stresstest en risicodialoog uitgevoerd (werkateliers), op basis waarvan in 2020 een uitvoeringsagenda wordt opgesteld. Ook is er in het Gemeentelijk Riolerings Plan Bodegraven-Reeuwijk aandacht voor klimaatadaptatie (overlast en schade door regenwater voorkomen). De gemeente ligt daarmee op koers om op tijd in beeld te krijgen wat er nodig is om in 2050 een klimaatbestendige inrichting te hebben en hiervoor een uitvoeringsagenda op te stellen.

Circulaire economie

Het lokale beleid is in lijn met het landelijk beleid, maar er is meer inzet nodig om de landelijke doelen te behalen.

Voor huishoudelijk afval is in 2016 Bewust Afval Scheiden ingevoerd, waardoor het scheidingspercentage van 77% inmiddels ruim voldoet aan de landelijke doelstelling van 75% (en dat is een compliment waard, want lang niet alle gemeenten hebben dat punt al bereikt!). De hoeveelheid fijn en grof restafval (110 kg in 2019) komt in de buurt van de landelijke doelstelling (100 kg in 2020) maar er ligt nog wel een opgave voor de komende 5 jaar (30 kg in 2025).

Op het gebied van duurzaam inkopen is er wel de intentie maar is de uitvoering vrijblijvend. Er wordt niet gestuurd op duurzaamheid in inkoopprocessen, waardoor het niet vanzelfsprekend in alle gevallen prioriteit heeft². Tegelijkertijd zijn er ook mooie voorbeelden zoals de aandacht voor het stimuleren van delen en hergebruik in het Actieplan Economie (grondstoffen- en reststoffenhandel en uitwisselingsplatforms voor bedrijven).

Duurzame mobiliteit

De gemeente zet via diverse kanalen in op het verduurzamen van mobiliteit: er zijn beleidsregels voor laadpalen en fietsgebruik wordt gestimuleerd (zowel in de gemeente als onder medewerkers). In

² Naar verwachting heeft het inmiddels ondertekende Manifest Verantwoord Inkopen hier een positief effect op.

inkooptrajecten voor vervoer (eigen wagenpark incl. vaartuigen, doelgroepenvervoer) heeft duurzaamheid nog geen nadrukkelijke plek, zoals in het Klimaatakkoord opgenomen.

Biodiversiteit

Voor biodiversiteit zijn de gemeentelijke ambities in lijn met de landelijke ambitie om biodiversiteit te behouden en versterken. Deze ambitie is passend bij de hoeveelheid natuurgebieden in de gemeente maar wordt ook toegepast binnen de bebouwde kom (bermen, sloten).

Maatregelen zijn niet altijd toereikend: uit het onderzoek blijkt dat de ambitie voor aanplant van bomen hoog is, maar dat er in de praktijk onvoldoende middelen voor gereserveerd blijken. De uitvoering komt daardoor niet uit de verf, terwijl er al wel verwachtingen zijn gewekt.

4. Bevindingen deelvraag 2: inhoudelijke prestaties

In dit hoofdstuk is beschreven waar de gemeente staat met betrekking tot de realisatie van doelen en ambities.

4.1 Waar staat de gemeente?

Toetsingscriterium

Waar staat de gemeente?

- 2.1 Hoe staat de gemeente er in de landelijke benchmarks en op basis van al uitgevoerde (recente) evaluaties voor op de thema's klimaat, energie, mobiliteit, biodiversiteit en circulaire economie? Welk resultaat is bereikt op elk thema?

Er is niet gerekend 'van maatregel naar effect', d.w.z. er is niet in detail nagegaan in hoeverre elke voorgenomen maatregel daadwerkelijk is uitgevoerd en hoe deze heeft bijgedragen aan de eigen doelstelling. Wel is op een hoger niveau gekeken naar de overall prestatie op elk thema. Zo wordt duidelijk op welk(e) (sub)thema('s) er voor de gemeente extra inspanningen wenselijk zijn om de eigen en/of landelijke doelen te behalen. Of de gemeente deze inspanningen ook daadwerkelijk kan leveren, is niet alleen afhankelijk van beschikbare capaciteit, budget en bestuurlijke focus, maar vaak ook van externe factoren, zoals beschikbare ruimte of beperkende regelgeving.

Om inzicht te krijgen in de overall prestatie van de gemeente is gebruik gemaakt van verschillende landelijke benchmarks³:

- o de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex (GDI, versie 2018 -de meest recente versie op het moment van onderzoek)
- o de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten (Telos, versie 2018-de meest recente versie op het moment van onderzoek)
- o Afvalmonitor (ministerie van I&W), gegevens 2018

Gemeentelijke Duurzaamheidsindex (GDI) 2018

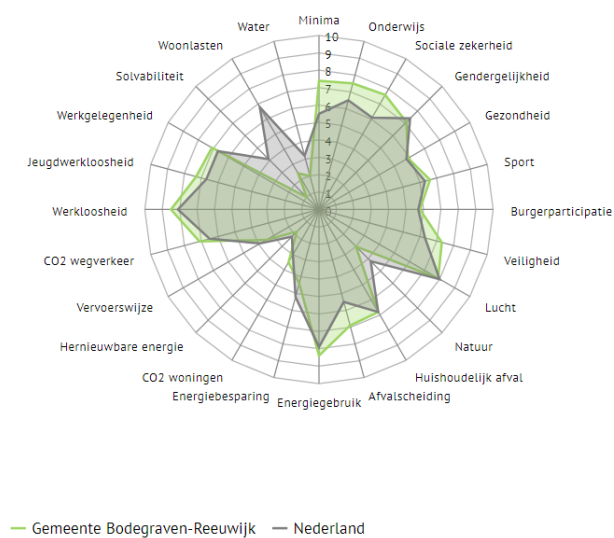
Bij de gemeentelijke DuurzaamheidsIndex (www.gdi.databank.nl) scoort Bodegraven-Reeuwijk een 5,7. Het landelijk gemiddelde is 5,8. Op het onderdeel 'Milieu en energie' scoort Bodegraven-Reeuwijk een 5,0 (landelijk gemiddelde: 5,1). Bodegraven-Reeuwijk scoort laag op de thema's water, natuur, CO₂-uitstoot, hernieuwbare energie en vervoerswijze. Hieronder zijn de printscreens van de website opgenomen:

³ Daarnaast is de Klimaatmonitor beschikbaar, waarin op gedetailleerder niveau informatie beschikbaar is. Dat detailniveau voert te ver voor dit onderzoek. Ook is Waarstaatjegemeente.nl beschikbaar. Hiervan is geen gebruik gemaakt omdat deze monitor grotendeels gebaseerd is op dezelfde informatie als de GDI.

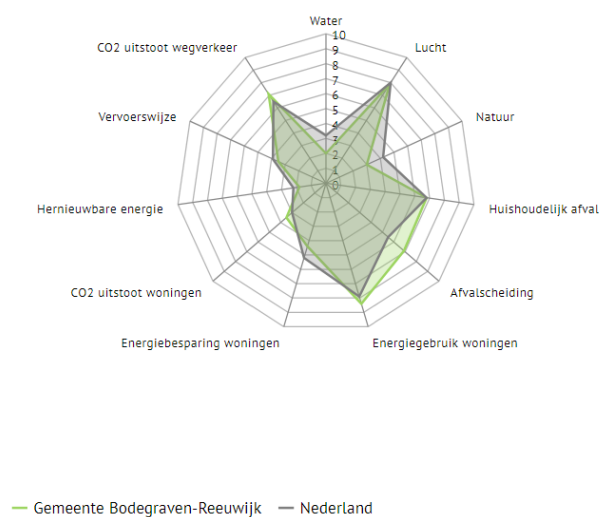
Bodegraven-Reeuwijk ▼

Scores indicatoren Duurzaamheid

Scores indicatoren Milieu & Energie

TOTAALSCORE			SOCIAALCULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
SCORE	RANK	ONTWIKKELING	SCORE	RANK	SCORE	RANK	SCORE	RANK
49.3	198	30	52.9	146	45.9	325	49.1	95

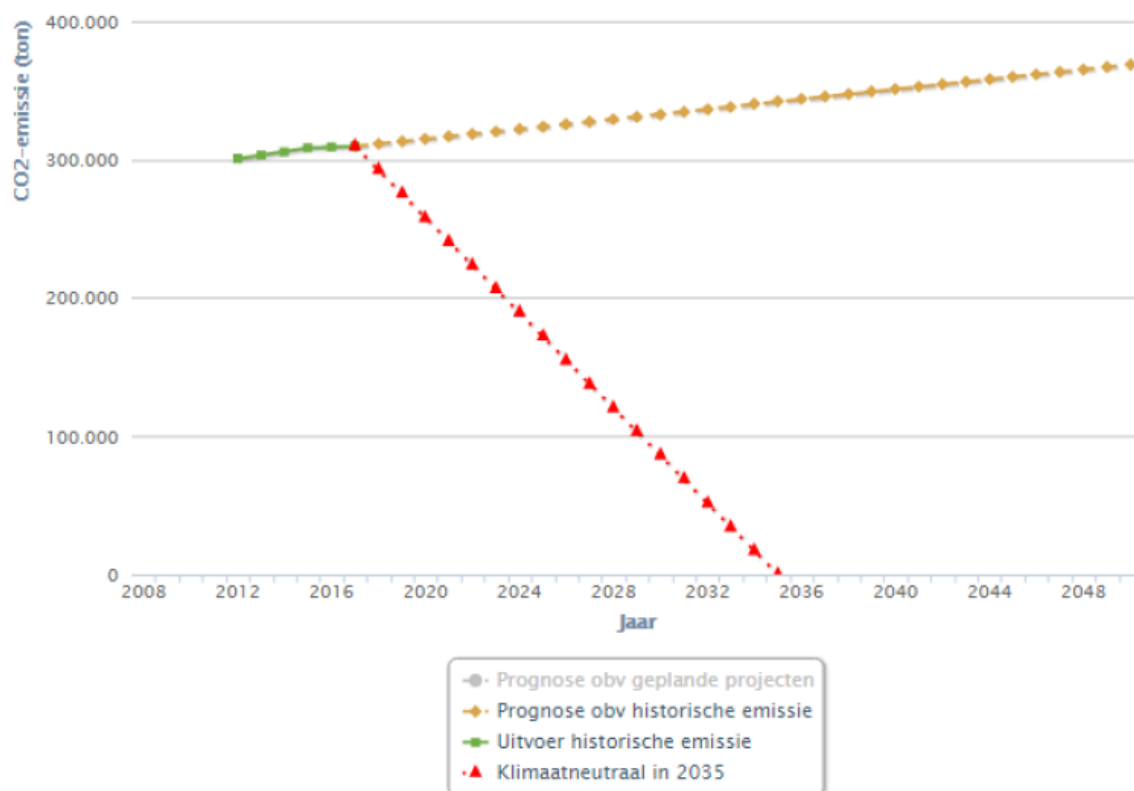
De totaalscore is plaats 198 van 380 onderzochte gemeenten en de score op ecologisch kapitaal is plek 325 van de 380 onderzochte gemeenten.

Inhoudelijke prestaties uitvoering beleid

Energie

De doelstelling om in het jaar 2035 CO₂-neutraal te zijn, is nog ver weg. De afgelopen jaren neemt de CO₂-uitstoot nog toe, zoals te zien is in onderstaande grafiek.

Ontwikkeling CO₂-emissie

Figuur 3.1 Ontwikkeling van de CO₂-emissie in Bodegraven-Reeuwijk van 2010 naar 2050

Bron: voortgangsrapportage Enervisa 2017 Bodegraven-Reeuwijk.

De eigen doelstelling om in 2020 20% hernieuwbare energieopwekking te realiseren, wordt op dit moment ook nog niet gehaald (in 2017 was dit slechts 3,2%, landelijk gemiddelde 5,8%, bron: GDI).

De klimaatbegroting 2018-2022 van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, opgesteld door de ODMH, laat zien dat wanneer de ambities en doelstellingen van de gemeente worden uitgevoerd, dit een groot effect heeft op de CO₂-uitstoot. Het is echter niet voldoende, de benodigde 85.111 ton

vermindering in 2022 wordt daarmee niet behaald. Dit komt omdat alleen het gemeentelijk beleid is doorgerekend en de benodigde inspanningen van bijvoorbeeld bewoners en bedrijven hier buiten vallen. Wat de klimaatbegroting duidelijk maakt is dat de gemeente het niet alleen kan en bijdrages van maatschappelijke partners, Rijk en Provincie Zuid-Holland zijn nodig om in 2035 klimaatneutraal te zijn.

Via de Regionale Energiestrategie krijgt de gemeente inzicht in wat er nodig is om de energieambities te behalen. Een bottleneck hierin is windenergie. Om voldoende energie op te kunnen wekken, wordt grootschalige windenergie door de gemeente gezien als noodzakelijk. Hiervoor is slechts beperkt ruimte in het Groene Hart, bijvoorbeeld langs bestaande infrastructuur. De provincie geeft hier echter geen toestemming voor. Dit is een lastige uitdaging waar geen eenvoudige oplossing voor bestaat. Gelijktijdig wordt gewerkt aan de Transitievisie Warmte, ook die gaat de komende periode meer duidelijkheid en richting geven en het onderwerp concreter maken.

De gemeente spant zich in om te onderhandelen met ontwikkelaars die bouwplannen willen uitvoeren waarin nog een aardgasaansluiting is opgenomen. De gemeente wil nieuwe aardgasaansluitingen zoveel mogelijk voorkomen, ook als deze juridisch wel zijn toegestaan.

Klimaatadaptatie

Dit onderwerp staat nog in de kinderschoenen en krijgt de komende periode meer aandacht. Voor Bodegraven-Reeuwijk is klimaatverandering in combinatie met bodemdaling een uitdaging. Veenweidegebieden stoten CO₂ uit als het waterpeil daalt, terwijl een lager waterpeil juist wenselijk is voor de melkveehouderij die in het gebied goed vertegenwoordigd is. Door agrariërs wordt een pilot uitgevoerd om een goede balans te vinden die voor zowel boer als milieu goed uitpakt. Het is nog niet helemaal duidelijk of de gemeente in 2050 'klimaatproof' zal zijn.

Circulaire economie

De gemeente loopt voorop in het hoge percentage afvalscheiding (77% in 2019). Er is wel nog wat meer restafval per inwoner dan volgens de landelijke doelstellingen wenselijk is. De gemeente wil ook graag dit doel behalen, maar het is niet duidelijk geworden welke inzet hiervoor concreet gepleegd wordt. Op het gebied van circulair inkopen worden stappen gezet maar is verdere winst te behalen. De komende periode wordt dit beleid onder de loep genomen om te kijken welke verbeteringen mogelijk zijn. Fair Trade wordt zichtbaar en actief uitgedragen.

Duurzame mobiliteit

De gemeente zet in op elektrisch rijden (laadpalenbeleid) en het stimuleren van fietsen. De wethouder geeft daarin het goede voorbeeld en gaat wanneer mogelijk op de fiets naar afspraken, waarmee hij dit als norm neerzet voor collega's en anderen.

Biodiversiteit

Bermen en sloten worden ecologisch beheerd, de effecten hiervan zijn naar eigen zeggen merkbaar. Er is de intentie veel bomen aan te planten, maar hiervoor ontbreekt het budget. Voor zover bekend zet de gemeente niet extra in op het beschermen van bijen en andere bestuivers.

4.2 Inhoudelijke uitdagingen

Toetsingscriterium

2.2 Waar liggen inhoudelijk de uitdagingen voor de komende periode?

Energietransitie

1. De grootste uitdaging ligt op dit moment ligt bij de energietransitie. De ontwikkeling van de regionale energiestrategie (RES) en Transitievisie Warmte om te komen tot een aanpak voor aardgasvrije wijken is de komende tijd voor alle gemeenten in het land een grote opgave. Naast beleid en doelen gaat het ook om het betrekken van de stakeholders, als bedrijfsleven, organisaties, woningbouwcorporaties, netbeheerders en bewoners. De technische, ruimtelijke en sociale gevolgen en mogelijkheden worden momenteel voor de regio en voor elke gemeente in kaart gebracht. Een grote uitdaging lijkt er te liggen bij **voldoende netcapaciteit**, waar de netbeheerder niet 'speculatief' de capaciteit mag uitbreiden. Daarbij komen ook vraagstukken naar voren als wel/geen **warmtenet** vanuit de haven van Rotterdam en wel of geen **windmolens** in het Groene Hart.

Klimaatadaptatie

2. De komende tijd moet een uitvoeringsagenda worden opgesteld, waarmee een klimaatbestendige inrichting bereikt wordt, waarbij ook aandacht moet zijn voor de uitkomsten van de stresstesten en risicodialogen. Het Groene Hart is als een van de laagstgelegen punten van Nederland kwetsbaar. In Bodegraven-Reeuwijk is veel agrarisch gebied dat aan het worstelen is met de hoogte van de waterstand (een lage waterstand is nodig voor veehouderij maar veroorzaakt CO₂-uitstoot door inklinking van veen). Er wordt een pilot uitgevoerd om hier een goede balans in te vinden voor alle betrokkenen.

Circulaire economie

3. De hoeveelheid huishoudelijk afval moet verkleind worden van de huidige 110 kg/inwoner naar 100 kg in 2020 (en 30 kg in 2025). Een gemeente kan een voorbeeldrol pakken als het gaat om duurzaamheid. Door echt werk te maken van circulair/maatschappelijk verantwoord inkopen (deelname aan Manifest MVI) en door de eigen gebouwen energieleverend /klimaatadaptief te maken, door groen en inrichting te verduurzamen en het gebruik te verduurzamen ontstaat een interne cultuur binnen de gemeente die uitstraalt naar bewoners en bedrijven en die doorwerkt in al het andere beleid van de gemeente.

Duurzame mobiliteit

4. Op het gebied van mobiliteit ligt de uitdaging in het verankeren van duurzaamheid in inkooptrajecten voor vervoer (eigen wagenpark incl. vaartuigen, doelgroepenvervoer). Ook is er een rol voor de gemeente in het faciliteren van de ontwikkeling naar fietsen, elektrisch vervoer en vervoer op waterstof.

Biodiversiteit

5. Om biodiversiteit te behouden en te versterken moeten er voldoende middelen gereserveerd worden voor het uitvoeren van de voorgenomen maatregelen (bijvoorbeeld de aanplant van 10.000 bomen).

5. Bevindingen deelvraag 3: proces

In dit hoofdstuk is beschreven op welke manier intern en extern wordt samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities. Er is aangegeven welke rol de gemeenteraad, de gemeente en partijen in de samenleving hebben.

5.1 Interne samenwerking

Toetsingscriterium

Op welke manier wordt intern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities?

In alle geledingen van de gemeentelijke organisatie wordt duurzaamheid in meer of mindere mate belangrijk gevonden. Men is het met elkaar eens over de doelen maar er zijn verschillende opvattingen over de in te zetten middelen en de snelheid waarmee de doelen bereikt moeten zijn.

De Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035 is zichtbaar en wordt breed gedragen.

Duurzaamheid is ook zichtbaar in andere beleidsterreinen. Niet altijd zijn de middelen in overeenstemming met de ambitie, wat kan leiden tot onduidelijkheid over prioriteiten. Bestuurlijk wordt duurzaamheid actief uitgedragen. Gelijktijdig is er een wat voorzichtige houding en is de gemeente wat afwachtend: liever eerst leren van succeservaringen en bewezen technieken elders dan zelf het wiel uitvinden en het daarbij behorende risico dragen.

De interne integrale doorwerking is beschreven in paragraaf 2.2.

5.2 Kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad

Toetsingscriterium

Welke rol heeft de gemeenteraad?

- 3.1 Op welke wijze is aan de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden invulling gegeven in het behalen van beoogde effect en doelstellingen (incl. evalueren / bijstellen van beleid)?
- 3.2 Hoe en in hoeverre worden de gemeenteraden geïnformeerd over de voortgang van uitvoering van de beleidsdoelstellingen?

Kaderstellende en controlerende rol

De gemeenteraad heeft in de afgelopen jaren diverse moties aangenomen waarmee ambitie wordt uitgesproken op duurzaamheid, waaronder de motie om in 2035 een klimaatneutrale gemeente te willen zijn. Daarmee stuurt de raad actief op het vergroten van duurzaamheid in de gemeente en samenleving. Er worden regelmatig vragen gesteld aan de wethouder om zaken nader uit te zoeken of meer aandacht te geven. In Bodegraven-Reeuwijk zijn geen raadswerkgroepen. Deze worden ook niet gemist, de grootte van de gemeente geeft daar geen aanleiding voor.

De raad krijgt de kans om besluiten te nemen in een wat eerder stadium dan strikt noodzakelijk (bijvoorbeeld over de concept-RES en niet pas over de definitieve RES).

De raad vindt het belangrijk om input van inwoners te kennen voorafgaand aan het nemen van een besluit (onder welke voorwaarden is er draagvlak).

Informatie aan de raad

Voor raadsleden is duurzaamheid een pittig onderwerp. De opgave is groot en complex, er is technisch inhoudelijke kennis nodig om de dilemma's en uitdagingen goed te snappen en om oplossingen gefundeerd tegen elkaar af te kunnen wegen. Het gemiddelde raadslid mist de tijd om zich hier goed in te kunnen verdiepen. Raadsleden zijn dus deels afhankelijk van de informatie die zij aangereikt krijgen en de informatie waar zij zelf om vragen. Het aantal vragen van de raad neemt dan ook gestaag toe.

Via raadsinformatiebrieven wordt de gemeenteraad regelmatig geïnformeerd over de voortgang van de beleidsuitvoering en externe ontwikkelingen. In de raadscommissie Ruimte is duurzame energie geagendeerd geweest als gespreksonderwerp. Ook worden er vanuit de regio informatieavonden gehouden (RES). Jaarlijks wordt de voortgang van het Actieplan gemonitord en tweejaarlijks geëvalueerd. De raad wordt hierover geïnformeerd.

Raadsleden raken 'toevallig' op de hoogte van wat er speelt in de samenleving op duurzaamheid, zij hebben hiervoor geen gerichte activiteiten. Soms worden raadsleden uitgenodigd voor een bezoek of mijlpaal. Contacten met de samenleving lopen vooral via de ambtelijke organisatie. Bijvoorbeeld de manier waarop bedrijven actief zijn met duurzaamheid of initiatieven van de Stichting Duurzaam Bodegraven-Reeuwijk.

5.3 Externe samenwerking

Toetsingscriterium	
Welke rol heeft de gemeente?	
3.3	Welke rol heeft de gemeente (college van B&W / ambtelijke organisatie) in de uitvoering? Daarbij kan gedacht worden aan de rol van kenniscentrum (bewustwording creëren in de samenleving), duurzame dienstverlener, maatschappelijke facilitator en/of zichtbare koploper die het goede voorbeeld geeft.
Welke rol hebben partijen in de samenleving?	
3.4	Welke rol hebben inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de uitvoering?
Op welke manier wordt extern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities?	
3.6	Hoe verloopt de samenwerking tussen gemeente en samenleving?

5.3.1 Rol van de gemeente

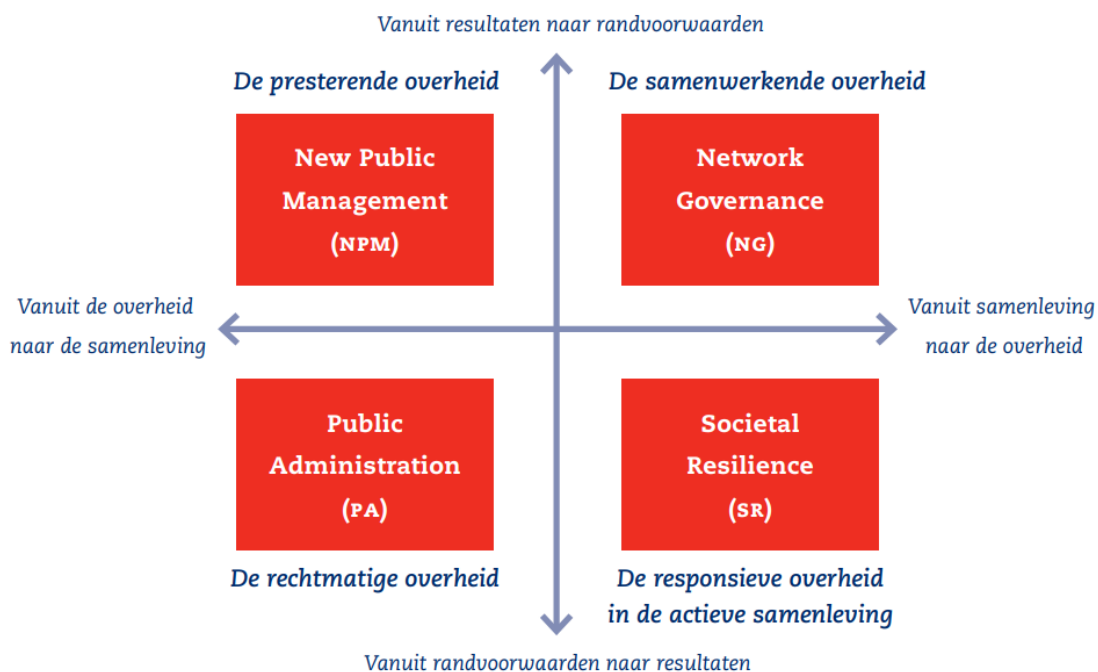
In Figuur 1 is het model van de NSOB opgenomen met de sturende rollen die gemeenten kunnen innemen. Uit het onderzoek komt naar voren dat Bodegraven-Reeuwijk werkt vanuit de overheid naar de samenleving (top down). De gemeente kiest er daarbij voor om al in een vroeg stadium te communiceren, ook als nog niet alles is uitgekristalliseerd, waarmee de samenleving wel de kans krijgt zich mede-eigenaar te voelen. Dat maakt de weg vrij om in sommige situaties ook al de omslag te maken naar 'vanuit de samenleving naar de overheid' (bottom-up / samenwerking). Vanuit de samenleving is hiervoor de bereidheid en de energie, diverse partijen blijven aandringen en kennen de bestuurlijke routes goed. Vanuit de gemeente is er voldoende nieuwsgierigheid en experimenteerddurf. De nieuwe generatie medewerkers vindt zo'n houding min of meer vanzelfsprekend.

De gemeente werkt vanuit randvoorwaarden naar resultaten: de gemeente bepaalt de kaders en de benodigde acties en zoekt van daar uit naar aansluiting bij de samenleving. Dat maakt dat er sprake is van een 'rechtmatige overheid' die wel duidelijk stappen aan het maken is naar 'responsieve overheid' en die de rol van 'samenwerkende overheid' aan het ontdekken is.

De gemeente zal naar gelang de situatie verschillende rollen vervullen. Aan de ene kant zal zij een **kaderstellende rol** hebben door te **faciliteren** en **beleid** vast te stellen. Daarnaast kan zij een **initiatiefnemer** zijn door opdrachten te verlenen, projecten uit te voeren en een goed voorbeeld te geven. De derde rol is het **aanjagen** van verduurzaming door te **informer** en als **samenwerkingspartner**.
 bron: Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035

De gemeente vervult een voorbeeldrol (Fair Trade binnen de gemeentelijke organisatie, zonnepanelen, fietsen). Dit wordt door inwoners gezien en erkend. Zij zouden graag zien dat de gemeente nóg een stapje verder gaat, zodat niet alleen 'de norm' gezet wordt, maar er ook daadwerkelijk stappen gezet worden die zoden aan de dijk zetten.

De gemeente is al vrij vroeg bezig geweest met energie- en klimaatbeleid (op grond van subsidies BANS en SLOK) en had daarom ook al eerder dan andere gemeenten een klimaatambtenaar. Ook van buitenaf waren er prikkels die de gemeente stimuleerden om aan duurzaamheid te werken. Dat heeft een positieve invloed gehad op de bereidheid van de gemeente om aan duurzaamheid te werken.

Figuur 1 Verschillende vormen van overheidssturing (bron: 'Sedimentatie in sturing, Systeem brengen in netwerkend werken door meervoudig organiseren', NSOB-publicatie 2015)

Gemeenteraad

De raad is nog niet zo zichtbaar op momenten dat inwoners door de gemeente betrokken worden bij duurzaamheid. Op dit soort momenten zou de raad juist kunnen uitstralen duurzaamheid en de inzet van de samenleving belangrijk te vinden (aanwezig als ambassadeur en om actief mee te denken).

College van B&W

Het college staat achter de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid en zet in op goed zichtbare onderdelen daarvan: de wethouder fietst zoveel mogelijk, het fair trade gemeente-bordje is op diverse plaatsen zichtbaar en er is een poster van de 'Routekaart naar klimaatneutraal in 2035'. Het college stelt zich op als 'aanjager' en is tevreden met elke stap die in de juiste richting gezet wordt. Er worden geen hele hoge eisen gesteld aan prestaties van anderen (zowel intern als extern).

Ambtelijke organisatie

De ambtelijke organisatie heeft samenwerking met externe partijen hoog in het vaandel staan en vindt dit ook vanzelfsprekend. Er worden actief mogelijkheden gecreëerd om meningen te peilen en met inwoners en bedrijven in contact te komen.

5.3.2 Rol externen

Inwoners

In Bodegraven-Reeuwijk zijn er al ongeveer 20 jaar wijkteams en dorpssteams. Dit is een zeer waardevolle schakel tussen inwoners en gemeente. Zij zijn geen representatieve vertegenwoordiging van de wijk maar kunnen wel onderwerpen bespreekbaar maken, meningen peilen en als klankbordgroep snel mensen mobiliseren om mee te denken over het oplossen van problemen. Elk team heeft regelmatig overleg met de gemeente en voorzitters hebben contact met elkaar.

Bedrijven

Er is samenwerking tussen de ambtenaar economie, het Ondernemersplatform Bodegraven-Reeuwijk (OPBR) en de Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH) aan projecten op het gebied van energiebesparing en zonnepanelen: berichten van de ODMH worden bijvoorbeeld gepubliceerd op de website van het OPBR en de wethouder opent een door de OPBR georganiseerd symposium waar o.a. de ODMH spreker is. De gemeente biedt energiescans aan aan bedrijven om de drempel te verlagen om energiemaatregelen te treffen.

Eén van de drie onderdelen van het OPBR richt zich op duurzaamheid. Dit onderdeel (in de volksmond 'duurzaam ondernemersplatform') zet zich in voor het verduurzamen van bedrijven, met budget uit het 'Ons Fonds'. Er is een driejarig programma in ontwikkeling met activiteiten en evenementen voor bedrijven, in eerste instantie op het gebied van energie en later zal ook circulariteit (elkaars reststromen benutten als grondstof) aandacht krijgen. Dit heeft impact, want bedrijven zijn nieuwsgieriger als ze van een 'gelijke' horen over energiemaatregelen dan wanneer (alleen) de gemeente hier voorlichting over geeft. Het duurzaam ondernemersplatform heeft via de mailings een bereik van 2000 ondernemers.

Agrariërs worden door LTO gestimuleerd om zonnepanelen te installeren op een zo groot mogelijk oppervlak van hun bedrijfsdak (zon op daken). De gemeente draagt financieel en organisatorisch bij door energiescans bij agrariërs tegen gereduceerd tarief aan te bieden en avonden te organiseren. Het gemeentelijk revolverend fonds is niet groot genoeg voor zon op boerendaken. LTO zet zich daarnaast in voor het vergroten van de biodiversiteit en doet samen met het waterschap een pilot met drainage van polders (in 'knikgebied' waar waterpeil alleen wordt aangepast als het land daalt). De komende drie jaar vindt monitoring plaats zodat inzicht in het effect wordt verkregen. Insteek is dat de grond geschikt blijft voor landbouw én dat het veen niet verder inklinkt (want daardoor ontstaat CO₂-uitstoot).

Energiecoöperatie Bodegraven-Reeuwijk

Deze coöperatieve vereniging is in 2018 opgericht en heeft tot doel het opwekken van energie voor haar 180 leden en deze te verdelen via de postcoderoosregeling. Het streven is om te groeien naar 3000 leden. Er zijn inmiddels 920 panelen op 2 bedrijfsdaken geïnstalleerd en er wordt gezocht naar nieuwe locaties. In een convenant met de gemeente zijn afspraken gemaakt om te voorkomen dat er langs elkaar heen gewerkt wordt.

Een lokale energiecoöperatie is voor gemeenten enorm waardevol en helpt gemeenten in het bereiken van inwoners en bedrijven om hen te stimuleren zonnepanelen te plaatsen. Dat is ook het geval in Bodegraven-Reeuwijk. Via samenwerking met de landelijke coöperatie De Windvogel, energieleverancier Eneco en specialist in duurzame energieprojecten Green Trust zullen meer locaties ontwikkeld worden, ook voor windenergie. Voor inwoners is deelname interessant omdat zij veel minder zelf hoeven te regelen en bovendien een aantrekkelijk aanbod ontvangen (schaalvoordeel). De gemeente wordt in feite gratis ondersteund in het mee krijgen van de samenleving in de energietransitie.

Daar staat tegenover dat een lokale coöperatie kwetsbaar is. Het bestuur bestaat uit onbezoldigde vrijwilligers die in hun vrije tijd (enkele dagen per week) een organisatie runnen waar veel geld in omgaat. De gemeente heeft er belang bij dat de continuïteit geborgd wordt en dat het bestuur gemotiveerd blijft om een dergelijk groot bedrijf te runnen met zonnepanelen die decennia in bedrijf zijn.

Er is contact tussen het LTO-initiatief en de Energiecoöperatie Bodegraven-Reeuwijk. LTO vertegenwoordigt de agrariërs (die het dak hebben en belang hebben bij de financiële opbrengsten) en de energiecoöperatie vertegenwoordigt de leden (die de stroom willen afnemen). Beiden benaderen partijen die mogelijk ruimte hebben voor zonnepanelen vanuit hun eigen achtergrond en belang.

De Energiecoöperatie is ook betrokken bij de RES en zet zich in om opwekking van windenergie in het Groene Hart niet bij voorbaat uit te sluiten.

Stichting Duurzaam Bodegraven-Reeuwijk

De Stichting Duurzaam Bodegraven-Reeuwijk is in 2011 opgericht door inwoners en bedrijven en heeft als doel het versnellen van duurzaamheid in de gemeente (samenleving). Dat doet de Stichting door te activeren, stimuleren, informatie te geven etc. Bij voorkeur zet de Stichting een ontwikkeling in gang en begeleidt het initiatief totdat het zelfstandig kan functioneren. Een voorbeeld is het Repair Café. Ook is er een buurtmoestuin (Hortus Populus) gestart met omwonenden en basisscholen, gesponsord door bedrijven, waarbij mensen een groenteabonnement kunnen nemen. Een volgende stap is om dit op te schalen naar urban farming voor meer lokale bewoners zodat er met de inkomsten een tuinman in dienst genomen kan worden. Er wordt samengewerkt met Ferm Werk voor het inzetten van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De buurtmoestuin gebruikt circulaire materialen en een composttoilet, besteedt aandacht aan biodiversiteit, en wekt duurzaam energie op (zonnepanelen). Dat maakt duurzaamheid op een laagdrempelige manier zichtbaar en tastbaar.

MilieuRaad

De MilieuRaad is in 1998 van start gegaan. De MilieuRaad is opgericht door de toenmalige gemeente Bodegraven en heeft tot taak het bevorderen van de directe betrokkenheid van Bodegraafse/Reeuwijkse inwoners, organisaties en bedrijven bij de uitvoering van het gemeentelijk

milieubeleid in het perspectief van duurzame ontwikkeling. De door de MilieuRaad genomen initiatieven kunnen betrekking hebben op elk aspect van natuur en leefomgeving. De MilieuRaad opereert zelfstandig en onafhankelijk en is bevoegd om uit eigen beweging advies uit te brengen aan burgemeester en wethouders of aan de gemeenteraad.

De Milieuraad verstrekt bijvoorbeeld luchtkwaliteitsmeters (geleverd door de provincie) aan inwoners. In het verleden heeft de Milieuraad zich ingezet voor afval (bijgedragen aan het invoeren van diftar en het plaatsen van ondergrondse containers).

FairTrade werkgroep

Bodegraven-Reeuwijk is sinds november 2017 een officiële Fairtrade Gemeente. Fairtrade Gemeente is een eervolle titel die aangeeft dat een gemeente bijzonder veel aandacht besteedt aan eerlijke handel. In een Fairtrade Gemeente worden veel fairtrade producten verkocht, gekocht en gebruikt door supermarkten, kledingwinkels, kerken, verenigingen, scholen, bedrijven, de gemeente en consumenten. Het initiatief om het predikaat Fair Trade-gemeente te worden komt bij inwoners vandaan. Er is een werkgroep ontstaan met inwoners, ondernemers en ambtenaren (ook ODMH). Vanuit deze werkgroep wordt Fair Trade zoveel mogelijk verankerd in beleid (routekaart, maatschappelijk verantwoord inkopen, communicatie).

Andere overheden

Met de Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH) wordt nauw samengewerkt. Een ODMH ambassadeur is de schakel tussen gemeente en ODMH. Deze is aantal uur per week aanwezig in gemeente en draait daar mee als 'lid van het duurzaamheidsteam'.

Op het gebied van klimaatadaptatie en de RES wordt samengewerkt met het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

Ook werkt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk samen in de regio Midden-Holland, waarin gezamenlijk afspraken worden gemaakt voor gezamenlijke opgaven. Ook met de provincie Zuid-Holland vindt samenwerking plaats.

CNME de Zwanebloem te Gouda (verbonden met de ODMH) verzorgt natuur- en milieueducatie voor de basisscholen in de gemeenten. Centraal staan de thema's natuur, grondstoffen (circulaire economie), duurzame energie (incl. mobiliteit) en science. Het aanbod wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan gemeentelijk duurzaamheidsbeleid en is gericht op scholen. Het CNME zoekt actief de samenwerking met diverse organisaties.

5.3.3 Wijze van samenwerking

De gemeente zet zich actief in om de samenleving te informeren en betrekken bij het duurzaamheidsbeleid en zoekt actief samenwerking, zoals hieronder opgesomd. De gemeente streeft naar open communicatie, om het risico op onbegrip zo klein mogelijk te houden. Regelmatig worden ambtenaren gestimuleerd om in contact te komen met de samenleving, ze worden ingezet als vrijwilliger, gaan op bedrijfsbezoek, fietsen door de gemeente etc.

Er heerst een open sfeer, de gemeente is heel benaderbaar. Bij de receptie staat steeds iemand anders vanuit de ambtelijke organisatie waardoor er contact is tussen bezoekers van het gemeentehuis en ambtenaren.

De gemeente faciliteert

De gemeente zet zich in om het elektriciteitsnet voor te bereiden op de energietransitie: de gemeente spreekt regelmatig met Stedin. Stedin worstelt net als de meeste andere netbeheerders in het land met de transitie naar duurzame energieopwekking. Voor initiatieven als de Vakantiespelen faciliteert de gemeente door subsidie te geven voor zaken waarmee de kosten structureel verlaagd kunnen worden en er gebruik gemaakt kan worden van zelf opgewekte stroom.

Stichting klimaatneutraal 2035 (Klimaatcoöperatie)

Het vinden van financiering kan een belemmering zijn bij het plannen en uitvoeren van maatregelen die bijdragen aan de verduurzaming van de gemeente. De klimaatcoöperatie wil deze drempel verlagen door op een inventieve manier mee te denken en te participeren in financieringsmogelijkheden. Het betreft een revolverend fonds van € 400.000,-. Maatschappelijke organisaties kunnen een lening aanvragen via dit fonds. Er zijn enkele leningen verstrekt aan sportverenigingen (isolatiemaatregelen). Het bestuur bestaat uit twee wethouders, de uitvoering vindt ambtelijk plaats.

Klimaatschool

Via de Klimaatschool wilde de gemeente graag kennis en ervaringen delen, informatie toegankelijk maken en vragen beantwoorden over duurzaamheid. Dit is niet van de grond gekomen.

De samenleving is op de hoogte

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk kiest ervoor om de zoektocht naar goede locaties voor duurzame energieopwekking zoveel als mogelijk samen met haar bewoners en ondernemers in te richten. Het college van B&W heeft in opdracht van de gemeenteraad in 2018 en 2019 het draagvlak voor duurzame energie opwekking en potentiële locaties onderzocht binnen de gemeente. Inwoners en bedrijven hebben met elkaar locaties gedefinieerd voor het opwekken van energie uit zon en wind. Dit is door inwoners gewaardeerd omdat het veel inzicht heeft gegeven in de (on)mogelijkheden, hoewel er ook de kritiek was dat de uitkomst deels al vast leek te staan. Via het Duurzaam Bouwloket kunnen inwoners informatie krijgen over mogelijkheden voor energiebesparing en -opwekking.

De samenleving denkt mee

Voor de verdere ontwikkeling van het afvalbeleid vindt een peiling plaats bij inwoners over hoe zij tegen mogelijke maatregelen en consequenties hiervan aankijken. Gedrag van bewoners is cruciaal bij het (gescheiden) aanbieden van afval, daarom wordt hier bewust op ingezet.

Bodegraven-Reeuwijk is recent een fysiek Duurzaamheidspanel (werkgroep van inwoners) gestart. Dat komt een keer in de 2 tot 3 maanden bij elkaar. De gemeente en deelnemers van het panel zijn wat zoekende naar wat wederzijds de rollen, taken en verwachtingen zijn. Dat maakt de samenwerking nog wat vrijblijvend.

Via het panel 'Bodegraven-Reeuwijk Spreekt' is in augustus 2019 een enquête afgenomen over duurzaamheid. Er is een kinderklimaattop georganiseerd en het college gaat in gesprek met leerlingen.

Participatie -de samenleving doet mee

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft als het gaat om duurzame energieopwekking in 2017 een aantal uitgangspunten centraal gesteld:

1. Duurzame energieopwekking binnen de gemeentegrenzen moet coöperatief worden vormgegeven. Dat betekent onder andere dat de financiële voordelen ten bate van de lokale gemeenschap moeten komen.
2. Er moet voldoende draagvlak zijn voor de locaties waar duurzame energieopwekking gaat plaatsvinden.

Er vindt al participatie plaats op het moment dat de gemeente zelf ook nog niet precies de uitkomst kent. Dat werkt voor externen heel prettig, zij voelen zich betrokken en hebben het gevoel dat hun mening er toe doet. Bedrijven herinnerden zich tijdens de interviews voor dit onderzoek vooral dat zij bij het economisch beleid op een soortgelijke wijze hun inbreng hebben kunnen leveren en waarderen dit. Voor iedereen is het prettig als de gemeenteraad een voorstel krijgt aangeboden dat breed gedragen is.

Mogelijk vindt participatie in de (nabije) toekomst ook plaats via het Duurzaamheidspanel, wanneer rol en taken wat verder zijn uitgekristalliseerd.

Vanuit de samenleving is behoefte aan wat meer 'klantenbinding' en het opbouwen van wederzijds vertrouwen. Gemeenten communiceren vooral op projectbasis: als een onderwerp is afgerond, dan is ook de communicatie klaar. Dat leidt bij de samenleving soms tot ontevredenheid en frustratie. Sommige taken die nu door de samenleving zijn opgepakt, zijn taken die het gemeentelijk beleid ondersteunen of versterken, zoals een lokale energievoorziening of de buurtmoestuin. Deze initiatieven dragen bij aan het energiebeleid en beleid op het gebied van biodiversiteit / voedsel / sociale cohesie / arbeidsintegratie. De initiatieven worden getrokken door vrijwilligers die hier veel tijd en energie in steken. Het is (nog) niet gebruikelijk om hier een vergoeding voor beschikbaar te stellen. Gezien de grote tijdsinvestering en de opbrengst voor de samenleving zouden enkele geïnterviewde partijen uit de samenleving het niet onrealistisch vinden om dit eens bespreekbaar te maken.

De gemeente stimuleert / activeert

Waar geen wettelijke eisen of verplichtingen zijn, probeert de gemeente toch om partijen in beweging te krijgen. De gemeente spreekt en onderhandelt met projectontwikkelaars en woningcorporaties over het zo duurzaam mogelijk bouwen / verbouwen van nieuwbouw en de bestaande woningvoorraad. Er worden energiescans aangeboden aan inwoners en bedrijven. Deze worden deels door de gemeente betaald. Bedrijven worden gestimuleerd om te verduurzamen via de ODMH (omgekeerde bewijslast). Via Greenspread worden ze gestimuleerd om zonnepanelen te installeren.

Gezamenlijke initiatieven, samenwerking

De gemeente werkt graag samen met externe partners, zowel professionele organisaties als initiatieven uit de samenleving. Vervanging van openbare verlichting langs de Meije en de Kerkweg in Bodegraven is uitgevoerd in nauw overleg met het dorpssteam Stichting Meijebelangen. De werkzaamheden zijn in samenspraak met het dorpssteam gepland zodat de overlast voor inwoners van de Meije tot een minimum is beperkt. Bij het aanbieden van energiescans aan bedrijven hebben de OPBR en de gemeente gezamenlijk een aanpak gekozen.

Voor inwoners is samenwerking met een gemeente soms lastig: het kost veel tijd en levert pas op lange termijn iets op, bij de (voorbereiding op de) besluitvorming in een gemeente zijn veel meer partijen betrokken dan aan de kant van een inwonerinitiatief. Dat vraagt begrip en geduld van partijen die met de gemeente willen samenwerken.

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording

B1.1 Interviews

In de interviews zijn antwoorden op de deelvragen achterhaald. Daarbij is gebruik gemaakt van het toetsingskader dat vooraf met de Groene Hart Rekenkamer is afgestemd. De interviews zijn opgenomen en de geluidsopnamen kunnen geraadpleegd worden bij SME. Van de interviews met raadsleden en met het college van B&W zijn beknopte verslagen gemaakt die voor akkoord zijn voorgelegd aan geïnterviewden en beschikbaar gesteld aan de Rekenkamercommissie. Er is gesproken met de volgende partijen:

Gemeente Bodegraven-Reeuwijk

1. Gemeenteraadsleden
(D66, ChristenUnie, SGP, Burgerbelangen Bodegraven-Reeuwijk, Burgerbelangen Bodegraven-Reeuwijk PvdA)
2. Wethouder Duurzaamheid
3. Ambtenaren Duurzaamheid
4. Ambtenaren beleidsvelden die raakvlakken hebben met duurzaamheid
5. Inwoners(organisaties)
6. Bedrijven(vertegenwoordigers)
7. Maatschappelijke organisaties en vrijwilligersinitiatieven

Overig

8. NME Centrum De Zwanebloem
9. Projectorganisatie Regionale Energiestrategie (RES)
10. Omgevingsdienst Midden Holland (duurzaamheidsambtenaren)

B1.2 Geraadpleegde documenten

Gedurende het onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- o Gemeentelijke DuurzaamheidsIndex (www.gdi.databank.nl)
- o Nationale monitor duurzame gemeenten
- o Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035
- o Actieplan 2017-2021 klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035
- o Raadsprogramma 2018-2022 Samen Duurzaam Gezond
- o Presentatie Werkatelier duurzame energieopwekking (12 maart 2018)
- o Verslagen werkateliers duurzame energieopwekking
- o Woonvisie gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2015-2020
- o Programmabegroting 2020-2023
- o Uitgangspuntennotitie 'windturbines en zonneweiden'; Gemeenteraad 25 oktober 2017
- o Verordening MilieuRaad Bodegraven-Reeuwijk
- o Gemeentelijk Rioleringsplan Bodegraven-Reeuwijk 2018-2021
- o Collegevoorstel Invoering van Bewust Afval Scheiden (BAS) per 01 januari 2016
- o Bewust Afval Scheiden - grondstoffenbeleid in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk (2015)
- o Beleidsnotitie Faunabeheer en schadebestrijding 2017-2021
- o Nota Dierenwelzijn 2017-2021

- Beleidsregels openbare oplaadobjecten elektrische voertuigen gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2018
- Regeling stimulering fietsgebruik woon-werkverkeer 2017
- Fietsplan Bodegraven-Reeuwijk 2018
- Voortgangsrapportage Enervisa 2017 Bodegraven-Reeuwijk
- Klimaatbegroting Bodegraven-Reeuwijk. 2018-2022

B1.3 Toetsingskader

Deelvraag 1 (kaders): Hoe is het duurzaamheidsbeleid inhoudelijk en procesmatig vormgegeven?

Toetsingscriterium	
Beschrijving van hoe het duurzaamheidsbeleid <i>inhoudelijk</i> is vormgegeven.	
1.2	Welke lokale ambities en doelstellingen zijn er, wat is het beoogde effect daarvan en met welke maatregelen wil de gemeente invullingen geven aan de doelstellingen? - Welke duurzaamheidsthema's komen aan bod, zijn deze ladingdekkend? - Is per thema de link gelegd met landelijke en regionale kaders? - zijn naast de gemeente ook andere partijen betrokken bij opstellen & uitvoeren?
Beschrijving van hoe het duurzaamheidsbeleid <i>procesmatig</i> is vormgegeven:	
1.5	Wie zijn er betrokken geweest bij het opstellen van het duurzaamheidsbeleid? - Betrokkenen - Partijen die niet betrokken zijn maar wel betrokken hadden kunnen worden
1.6	Wie zijn er betrokken bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid? - Betrokkenen - Partijen die niet betrokken zijn maar wel betrokken hadden kunnen worden
1.7	Werken duurzaamheidsdoelstellingen integraal door in andere beleidsterreinen? - Programmabegroting 2019 (/2020 indien beschikbaar)
Is de uitvoering effectief?	
1.3	In hoeverre draagt het lokale beleid bij aan het bereiken van de landelijke en regionale doelen? - aansluiting doelstellingen lokaal <---> doelstellingen landelijk/regionaal (aansluiting qua thema's en aansluiting qua ambitieniveau)
1.4	Zijn de gekozen maatregelen realistisch en is het aannemelijk dat hiermee de beoogde (eigen, lokale) doelstellingen worden behaald? - inschatting haalbaarheid capaciteit / budget / doorlooptijd - inschatting juiste richting en grootte (voldoende inzet van middelen)

Deelvraag 2 (inhoudelijke prestaties), Waar staat de gemeente met betrekking tot de realisatie van doelen en ambities?

Toetsingscriterium	
Waar staat de gemeente?	
2.1	Hoe staat de gemeente er in de landelijke benchmarks en op basis van al uitgevoerde (recente) evaluaties voor op de thema's klimaat, energie, mobiliteit, biodiversiteit en circulaire economie? Welke resultaat is bereikt op elk thema? - resultaten benchmark per thema (GDI, NMDG, klimaatmonitor) - resultaten recente evaluaties per thema

Toetsingscriterium	
2.2	Waar liggen inhoudelijk de uitdagingen voor de komende periode? - het te overbruggen verschil tussen de landelijke/regionale/lokale doelen enerzijds en de resultaten benchmarks/recente evaluaties anderzijds - welke minder zichtbare uitdagingen vermelden betrokkenen (inhoudelijk)

Deelvraag 3 (proces), Op welke manier wordt intern en extern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities? Welke rol hebben de gemeenteraad, de gemeente en partijen in de samenleving?

Toetsingscriterium	
Op welke manier wordt intern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities?	
3.5	Hoe verloopt de samenwerking intern (gemeenteraad <--> college van B&W <--> ambtelijke organisatie)? Wordt er integraal gewerkt of zitten er tegenstrijdigheden in het werk van verschillende beleidsterreinen? - is er draagvlak voor het duurzaamheidsbeleid bij raad, college en ambtelijke organisatie? - hebben raad, college en ambtenaren dezelfde speerpunten? - hoe wordt door raad, college en ambtenaren omgegaan met strijdige belangen (duurzaamheid versus een ander belang)?
Op welke manier wordt extern samengewerkt aan de realisatie van doelen en ambities?	
3.6	Hoe verloopt de samenwerking tussen gemeente en samenleving? - Hoe word de samenwerking ervaren door elke partij? (productief, stroef, anders...)
Welke rol heeft de gemeenteraad?	
3.1	Op welke wijze is aan de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad invulling gegeven in het behalen van beoogde effect en doelstellingen (incl. evalueren / bijstellen van beleid)? - op welk(e) moment(en) heeft de raad kaders gesteld - op welke manier(en) heeft de raad kaders gesteld (bijvoorbeeld: controleren of de juiste expertise betrokken is geweest bij het ontwerp, zelf inhoudelijk reageren op een voorstel of in een vroeg stadium zelf mee ontwerpen in bijvoorbeeld een creatieve sessie) - op welk(e) moment(en) heeft de raad de voortgang gecontroleerd - op welke manier(en) heeft de raad de voortgang gecontroleerd (bijvoorbeeld: actief zelf op zoek naar informatie of zich baseren op wat wordt aangeboden) - zijn kaders bijgesteld gedurende de looptijd van het duurzaamheidsbeleid (en zo ja: wat is er veranderd aan de kaders en wat was de aanleiding voor bijstelling)
3.2	Hoe en in hoeverre wordt de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van uitvoering van de beleidsdoelstellingen? - welke / welk type / hoeveel informatiemomenten zijn er geweest
Welke rol heeft de gemeente?	
3.3	Welke rol heeft de gemeente (college van B&W / ambtelijke organisatie) in de uitvoering? Daarbij kan gedacht worden aan de rol van kenniscentrum (bewustwording creëren in de samenleving), duurzame dienstverlener, maatschappelijke facilitator en/of zichtbare koploper die het goede voorbeeld geeft. - in welk kwadrant van het NSOB-model (zie schema hieronder) bevindt de gemeente zich
Welke rol hebben partijen in de samenleving?	
3.4	Welke rol hebben inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de uitvoering? - gaat de samenleving in op uitnodigingen van de gemeente tot samenwerking - neemt de samenleving zelf duurzame initiatieven - betreft de samenleving de gemeente

Bijlage 2: Landelijke en regionale kaders

Voor de vijf onderzochte duurzaamheidsthema's in dit onderzoek zijn de kaders en doelstellingen grotendeels op (inter)nationaal of provinciaal niveau bepaald. In dit hoofdstuk zijn kort een aantal voor gemeentelijk duurzaamheidsbeleid relevante beleidskaders genoemd.

B2.1 (Inter)nationale kaders

Energietransitie

In 2015 is in het internationaal Klimaatakkoord Parijs afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden ten opzichte van het pre-industriële niveau, met het streven een maximale temperatuurstijging van anderhalve graad. In onder andere het Energieakkoord (2013), de Klimaatwet (2019) het Klimaatakkoord (2019) wordt de Nederlandse ambitie – energieneutraal en aardgasloos in 2050 – verder uitgewerkt. Het Nederlands Klimaatakkoord is de invulling van de Klimaatwet en is een vervolg op het Energieakkoord dat in 2020 afloopt. Inzetten op enerzijds energiebesparing en anderzijds opwekking van duurzame energie gaan daarbij hand in hand.

Belangrijke landelijke ambities zijn:

- 2050: Energieneutraal en aardgasloos
- 2050: 95% minder broeikasgassen in 2050 dan in 1990
- 2030: 49% minder broeikasgassen dan in 1990
- 1,5% energiebesparing per jaar
- 14 % hernieuwbare energie 2020 en 16% in 2023

Klimaatadaptatie

Ook al gaat het ons lukken de opwarming van de aarde tot een maximum van 2 graden te beperken, dan nog zullen we ons moeten voorbereiden op de gevolgen van een onvermijdelijke klimaatverandering (zoals wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen).

In het Nationaal Deltaprogramma 2015 zijn de nationale Deltabeslissingen opgenomen:

- in 2050 is Nederland zo klimaatbestendig als mogelijk ingericht.
- In de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie is vastgelegd dat 'klimaatbestendig en waterrobuust' inrichten uiterlijk in 2020 onderdeel is van het beleid en handelen' van overheden.

De implementatie van deze plannen zijn nadrukkelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is het tijdpad opgenomen: uiterlijk in 2019 moesten de kwetsbaarheden in beeld gebracht zijn via een stresstest. Aansluitend wordt een risicodialogoog gevoerd met stakeholders om te komen tot een uitvoerings- en investeringsagenda. Deze moet uiterlijk in 2020 klaar zijn.

Circulaire Economie

Het streven naar een circulaire economie draagt bij aan de bescherming van natuurlijke hulpbronnen en het beperken van klimaatverandering. In een circulaire economie worden producten en grondstoffen na gebruik weer ingezet om nieuwe waarden te genereren. Op landelijk niveau zijn ambities gesteld in o.a. het Rijksbrede programma Circulaire Economie en het Grondstoffenakkoord. Concreet zijn de doelstellingen:

- 2050 Nederland volledig circulair in 2050 en in 2030 50% minder gebruik van primaire grondstoffen

- 2020: 75% bronscheiding van het huishoudelijk afval en maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar. (Inzameling van bedrijfsafval is geen gemeentelijke verantwoordelijkheid. Vereisten daarvoor zijn opgenomen in de Wet Milieubeheer.)
- 2025: maximaal 30 kg restafval per inwoner per jaar in 2025. Afvalscheiding moet uiteindelijk richting de 100%.
- Duurzaam inkopen door overheden

Biodiversiteit

De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn vormen het Europese kader voor bescherming van biodiversiteit in de Europese Unie. Ze vereisen dat EU-lidstaten bepaalde handelingen die schadelijk zijn voor vogels en andere aangewezen dier- en plantensoorten verbieden. De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn schrijven voor dat lidstaten beschermingszones aanwijzen ten behoeve van het Europese Natura 2000-netwerk, het netwerk van beschermde natuurgebieden dat moet zorgen voor de bescherming van de biodiversiteit in de EU. Nederland heeft de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd in de wetgeving. In Nederland is sinds 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuurbescherming in werking getreden. Die verplicht iedereen zorg te dragen voor alle (inheemse) planten en dieren in Nederland. In (naar verwachting) 2021 gaat de Wet natuurbescherming op in de Omgevingswet. Daarmee biedt de Omgevingswet straks mogelijkheden om regels te stellen en maatregelen te treffen voor de bescherming van de natuur.

De Wet milieubeheer (Wm) is de belangrijkste milieuwet en bepaalt welk wettelijk gereedschap kan worden ingezet om het milieu te beschermen. Nog niet alle milieuwetten zijn in de Wet milieubeheer ondergebracht. De belangrijkste 'losse' wetten zijn: de Wet Geluidhinder, de Waterwet, de Wet bodembescherming en de Meststoffenwet. Deze wetten zullen net zoals de Wet natuurbescherming en de Wet milieubeheer opgenomen worden in de Omgevingswet.

In de natuurambitie 'Nederland Natuurpositief' (2019) beschrijft het kabinet in grote lijnen het natuurbeleid voor de komende jaren, tot 2025. Een belangrijke omslag in het denken daarin is: natuur hoort midden in de samenleving thuis en niet enkel in beschermde natuurgebieden. Daarnaast wordt de ambitie uitgesproken om natuurbeleid te verbinden met andere grote maatschappelijke opgaven van dit moment. Denk bijvoorbeeld aan kringlooplandbouw, energietransitie, uitbreiding van woongebieden, ontwikkeling van infrastructuur en minder uitstoot van stikstof.

Duurzame mobiliteit

Gemeenten hebben te maken met verschillende duurzaamheidsaspecten van mobiliteit. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren van (duurzaam) elektrisch vervoer, het stimuleren van fietsgebruik en het verduurzamen van mobiliteitsgedrag (makkelijk switchen tussen modaliteiten, reistijden, zuinige rijstijl, minder reizen, etc).

In het Klimaatakkoord zijn voor het thema mobiliteit de volgende voor gemeenten relevante afspraken gemaakt:

- Duurzame inkoop eigen wagenpark (lichte voertuigen emissieloos in 2030, zware voertuigen zoveel mogelijk emissieloos in 2030)
- Duurzame inkoop doelgroepenvervoer (zoveel mogelijk emissieloos in 2025, uiterlijk in 2030 zonder emissies)
- emissieloos vervoer uiterlijk in 2030 als voorwaarde bij inkoop van opdrachten

Daarnaast zijn in de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) afspraken gemaakt over de uitrol van publieke laadinfrastructuur, waarvoor gemeenten in 2020 plaatsingsbeleid moeten hebben vastgesteld.

B2.2 Regionale kaders

Energietransitie

In de energiestrategie van de Provincie Zuid-Holland zijn de volgende provinciale ambities vastgelegd:

- 9% van de energieconsumptie in Zuid-Holland wordt duurzaam opgewekt.
- 7,8 petajoule besparing en transitie in de industrie en gebouwde omgeving.
- 20 petajoule benutting van restwarmte, aardwarmte en WKO (warmte- en koudeopslag) in de glastuinbouw en steden.
- 735,5 megawatt wind op land; komt overeen met 6,6 petajoule bruto eindverbruik.
- 1,5 petajoule zonne-energie.

In de provincie Zuid-Holland wordt in 7 regio's een Regionale Energiestrategie (RES) ontwikkeld.

Bodegraven-Reeuwijk behoort tot de RES-regio Midden-Holland. Op 1 juni 2020⁴ moet een concept-RES gereed zijn. Het zoveel mogelijk toepassen van beschikbare restwarmte, aardwarmte en aquathermie zijn (concept-) uitgangspunten voor de RES'sen in Zuid-Holland.

In het provinciaal coalitieakkoord is afgesproken de plaatsingsvisie voor windmolens aan te passen. De voorkeur ligt daarvoor bij lijnopstellingen langs infrastructuur en grote open wateren en niet bij het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden.

Klimaatadaptatie

De provincie Zuid-Holland heeft in de Klimaatadaptatiestrategie Provincie Zuid-Holland (2018) de ambitie opgenomen om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn en zich voor te bereiden op weersextremen en bodemdaling. In 2020 is klimaatadaptatie integraal onderdeel van het provinciaal handelen en beleid. De provincie heeft zich hard gemaakt om ook het aspect 'bodemdaling' landelijk hoger op de agenda te krijgen. De klimaatadaptatiestrategie richt zich op de volgende deelthema's:

- Toekomstbestendige bebouwing
- Robuuste infrastructuur
- Een groene leefomgeving (Natuur en groen)
- Zoet water en drinkwater
- Een adaptieve economie en landbouw
- Veerkracht bij weersextremen

In het Convenant Klimaatadaptief Bouwen (2019) is de ambitie vastgelegd dat nieuwbouwlocaties in Zuid-Holland zoveel mogelijk klimaatadaptief worden gebouwd, zodat ze bestand zijn tegen weersextremen als gevolg van klimaatverandering.

Circulaire economie

Een volledig circulaire economie in 2050; dat is de ambitie van de Provincie Zuid-Holland.

Biodiversiteit

In de Beleidsvisie Duurzaamheid en Milieu 2013-2017 (BvDM) staat hoe de provincie omgaat met duurzaamheid bij ontwikkeling op diverse terreinen als economie en natuur. Ook staat erin hoe de provincie invulling geeft aan haar wettelijke milieutaken en de uitvoering daarvan. De Beleidsvisie is verlengd tot en met mei 2019.

⁴ Deadlines zijn na uitvoering van het onderzoek enkele maanden uitgesteld vanwege de Corona-crisis.

In het coalitieakkoord van de provincie Zuid-Holland zijn onder andere de volgende punten opgenomen:

- We willen de doelen behalen van het Natuurpact uit 2013 en de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natuurnetwerk Nederland (NNN).
- We behouden en beschermen de Natura2000-gebieden. Wij willen hier geen ontwikkeling of uitbreiding van (recreatie)huizen of bedrijfshuisvesting.

Duurzame mobiliteit

Voor mobiliteit is in het coalitieakkoord van de provincie het streven opgenomen dat goede bereikbaarheid duurzaam wordt met energieneutrale infrastructuur en duurzaam/circulaire aanleg en beheer. Slimme oplossingen voor bus en trein gaan daarbij samen met fiets- en wandelvoorzieningen, met oplaadplekken voor e-bikes. Geïnvesteed wordt in OV-hubs en in het versterken van drukke trajecten van bus en trein. Ook wordt ingezet op schone binnenvaart en transport over water.

Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH)

De Omgevingsdienst handhaaft het activiteitenbesluit milieubeheer, waarbij grotere instellingen (gebruik van meer dan 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m³ aardgas (equivalent) per jaar) energiebesparende maatregelen moeten treffen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder. Sinds 2019 hebben de instellingen een informatieplicht.

Bijlage 3: Lokaal Duurzaamheidsbeleid

Overkoepelend duurzaamheidsbeleid

De ambitie van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is om in 2035 klimaatneutraal te zijn. Dat betekent dat in 2035 de totale CO₂-uitstoot in Bodegraven-Reeuwijk naar nul is teruggebracht door een reductie van de uitstoot en door het compenseren van de uitstoot via het opwekken van duurzame energie. Die ambitie is vastgelegd in de Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035 en uitgewerkt in een bijbehorend actieplan.

Er is gekozen voor een aanpak op het gebied van samenwerking en cocreatie, van buiten naar binnen werken, en vooral te doen. Daarnaast wordt in gezet op gedragsverandering, bewustwording en betrokkenheid.

De routekaart en het actieplan bevatten de brede, samenhangende aanpak. Daarbij is er oog voor de vele facetten die duurzaamheid raakt. De thema's zijn duurzame energie, water, afval, transport, wonen, maatschappelijk vastgoed, economie, voedsel, leefbaarheid en recreatie.' In de routekaart en het actieplan zijn een tiental speerpunten opgenomen:

1. Klimaatcoöperatie
2. Klimatschool
3. Klimaatcampagne: bewustwording & gedragsbeïnvloeding
4. Duurzame energie opwekking
5. Afkoppelen hemelwater van riolering
6. Verder afvalscheiding (BAS 2.0)
7. Laadinfrastructuur
8. Gasloze nieuwbouw
9. Advies op maat (fysiek adviesloket)
10. Verduurzaming gemeentehuis

										
	Energie	Water	Afval	Transport	Wonen	Maatschappelijk Vastgoed	Economie	Voedsel	Leefbaarheid	Recreatie
Focus	1. Energiebesparing 2. Duurzame energie	1. Aanpassing aan veranderend klimaat	1. Recycling 2. Reductie productie afval	1. Reductie autogebruik 2. Elektrische auto's	1. Verduurzamen woningen	1. Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	1. Circulaire economie	1. Reductie voetafdruk voedsel-consumptie	1. Woontevredenheid bewoners	1. Energiebesparing m.b.t. recreatie
Prioriteit	Stimuleren duurzame energie opwekking	Stimuleren & faciliteren afkoppelen hemelwater van riolering	Stimuleren verdere afval scheiding	Faciliteren laadinfrastructuur & OV-fietsen	Faciliteren advies op maat	Verduurzaming gemeentehuis	Start klimatschool & duurzame bedrijvenbeurs	Behalen titel 'Fairtrade Gemeente'	Faciliteren toename groen & fiets- en wandelpaden	Promotie recreatie binnen gemeente-grenzen
Actiepunten	- Stimuleren warmte-pompen - Stimuleren lokale warmte-wisseling - Stimuleren energie opslag - Stimuleren energie terugwinning	- Stimuleren ontharding particulier terreinen & openbare ruimte - Voorlichten waterverbruik - Stimuleren bestendigheid hitte & hevige neerslag - Meewerken aan terugwinning stoffen uit afvalwater	- Stimuleren recycling - Stimuleren vermindering afval-productie - Stimuleren vermindering verpakking-materiaal - Tegengaan zwerfafval - Stimuleren verduurzaming afval-inzameling & -transport	- Stimuleren deelauto's - Stimuleren verduurzaming distributie pakketjes - Faciliteren fiets-snelwegen - Meewerken aan verbetering openbaar vervoer - Meewerken aan LNG - Stimuleren verstandig rijdgedrag - Verduurzaming eigen wagenpark	- Verduurzaming particuliere woningen - Prestatie afspraken woningcorporaties - Nieuwbouw gasloos - Nieuwbouw nul-op-meter (NOM)	- Stimuleren verduurzaming sportaccommodaties - Stimuleren verduurzaming scholen - Stimuleren multi-functionaliteit	- Stimuleren verduurzaming bedrijventerreinen - Stimuleren verduurzaming agrarische bedrijven - Stimuleren verduurzaming bedrijven - Tegengaan leegstand & braakliggend terrein - Meewerken aan grond- & reststoffen handel bedrijven	- Promotie lokale producten - Stimuleren eigen productie door bewoners - Tegengaan foodwaste - Stimuleren bewustzijn voetafdruk voedingsmiddelen - Stimuleren reduceren vleesconsumptie	- Stimuleren groene daken - Psychische & fysieke gezondheid stimuleren - Stimuleren (re)integratie arbeidsmarkt - Amoebebestrijding - Participatie stimuleren - Meewerken aan voorzieningenniveau	- Stimuleren elektrische pleziervaart - Stimuleren fietsgebruik - Stimuleren & faciliteren laadinfrastructuur elektrische fietsen - Stimuleren klimaat neutrale recreatie mogelijkheden - Stimuleren verduurzaming horecagelegenheden

In het raadsprogramma 'Samen Duurzaam Gezond' wordt die ambitie uit de routekaart bevestigd: 'Het verder verduurzamen van de gemeente zien we [...] als één van de grootste uitdagingen.' In het raadsprogramma wordt duurzaamheid als integraal onderdeel van het beleid benoemd. 'We zien de

ambitie om klimaatneutraal te worden als een gezamenlijke opgave die we samen met onze inwoners en bedrijven vorm willen geven.'

Energietransitie

In het Actieplan bij de Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035 zijn de volgende speerpunten op het gebied van energie benoemd:

- Duurzame opwekking van energie binnen de gemeentegrenzen aanjagen
- Realisatie van nieuwbouwprojecten zonder gasaansluiting
- Het gemeentehuis klimaatneutraal maken

In de praktijk zijn o.a. de volgende projecten uitgevoerd:

- Ondersteuning lokale energiecoöperaties
- Wijkaanpakken (collectieve inkoopactie, en avond met uitleg over verduurzamen huis). Daarbij ook adviseurs die bij mensen thuis komen, de zogenoemde 'keukentafeladviezen'.
- Energiebespaardozen aan minima inkomens (eenmalige actie)
- Energieloket: duurzaam bouwloket
- Kinderklimaatop
- Duurzame Huizenroute

Verduurzamen van woningen is een belangrijke pijler in de Woonvisie van Bodegraven-Reeuwijk. In de woonvisie sluit de gemeente voor het woonbeleid aan bij de doelstelling 'klimaatneutraal in 2035'. De derde pijler van de woonvisie zijn de volgende doelstellingen opgenomen:

- Uitwerken van mogelijkheden van duurzame nieuwbouw op projectniveau
- Stimuleren van investeringen van woningeigenaren in verduurzaming van bestaande koopwoningen
- Maken van prestatieafspraken met corporaties over energieprestaties van bestaande huurwoningen

In 2015 is Bodegraven-Reeuwijk begonnen met een gebiedsgerichte aanpak van het verduurzamen van particuliere woningen.

Momenteel is de Regionale Energiestrategie Midden-Holland (RES) in voorbereiding. Hierin zijn regionale scenario's benoemd met betrekking tot de opgave voor duurzame opwek en de warmtevoorziening. Weinig mensen hebben er vertrouwen in dat de landelijke doelstellingen behaald kunnen worden zonder grootschalige windenergie in het Groene Hart, bijvoorbeeld langs bestaande infrastructuur. De provincie staat op het standpunt dat er in het Groene Hart geen windmolens zijn toegestaan. (Er is een uitgangspuntennotitie 'windturbines en zonneweiden'; Gemeenteraad 25 oktober 2017; zie ook motie's 13 en 14. Er is een Beleidsnotitie kleinschalige windenergie in voorbereiding.)

Klimaatadaptatie

In het Actieplan bij de Routekaart Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk 2035 is het gescheiden afvoeren van hemelwater en van afvalwater als speerpunt benoemd.

In 2019 zijn een stresstest en een risicodialoog uitgevoerd. Eind 2019 zijn de resultaten hiervan in de raad besproken. De uitkomsten vormen de basis om in 2020 een uitvoeringsagenda op te stellen en om verder beleid te ontwikkelen. (Programmabegroting 2020-2023)

In het Gemeentelijk Riolerings Plan Bodegraven-Reeuwijk 2018 – 2021 staat dat de planperiode is gericht op het in stand houden van de huidige riolering en aanbrengen van verbeteringen, met name gericht op klimaatadaptatie. Hoewel particulieren binnen lopende projecten gestimuleerd zijn om af te koppelen, wordt hier nagenoeg geen gehoor aan gegeven, zo blijkt uit evaluatie. Om die reden heeft het college besloten om toch af te koppelen, daar waar dit mogelijk is en voor rekening van de gemeente.

Circulaire economie

Volgens het Actieplan Bodegraven-Reeuwijk is de afgelopen jaren economische ontwikkeling altijd een aandachtspunt geweest van de gemeente, maar was er geen specifieke aandacht voor de circulaire economie en deeleconomie. Een belangrijk aandachtspunt in het actieplan is het stimuleren van delen en hergebruik. 'Dit zal gedaan worden door het aanjagen van grond- en reststoffen handel tussen bedrijven en uitwisselingsplatforms.'

Op het gebied van afvalinzameling is op 1 januari 2016 BAS (Bewust Afval Scheiden) ingevoerd in Bodegraven-Reeuwijk. 'De scheidingspercentages zijn daardoor flink gestegen, maar deze zullen in de toekomst nog hoger moeten zijn.' Bewust Afval Scheiden moet leiden tot een afvalscheidingspercentage van 75% in 2020 en reductie van de kosten voor afvalinzameling en -verwerking.

Biodiversiteit

In het Raadsprogramma is aandacht voor biodiversiteit: 'Bij de inrichting van de fysieke leefomgeving, zoals gemeentelijk groen en bermen van wegen, zien we kansen om de biodiversiteit in onze gemeente te stimuleren.' Verder vermeldt het raadsprogramma: 'Onze gemeente kent een grote verscheidenheid aan natuurgebieden zoals rond de Reeuwijkse Plassen en in de veenweidegebieden. In deze natuurgebieden komen bijzondere flora en fauna voor. Als gemeente zijn we hier zuinig op. De samenwerkingsafspraken uit de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Gouwe Wiericke blijven voor ons leidend.' Op populatiebeheer wordt nader ingegaan in de beleidsnotitie Faunabeheer en schadebestrijding 2017-2021 die in 2016 is opgesteld.

Het beheer van de bermen en sloten wordt op contractbasis op een ecologische wijze uitgevoerd met als doel het verhogen van de biodiversiteit en aantrekkelijk maken van de bermen. De resultaten van dit beheer worden langzaam maar zeker zichtbaar. (Programmabegroting 2020-2023)

Het ecologisch bermbeheer bestek is aanbesteed op de te behalen prestaties (verhogen kwaliteit van de bermen) aan de hand van opgestelde beeldmeetlatten. Deze prestatie worden jaarlijks gemeten en geëvalueerd. Verder worden er bijenhoeven geplaatst, is er het bewonersinitiatief Bodegraven-Reeuwijk Zoemt (met ondersteuning vanuit de gemeente) en worden er nestkastjes opgehangen.

Voor het aanplanten van meer bomen is er door de raad een motie aangenomen met een beperkt budget. Deze bomen bij de Boerderijweg en rand bedrijventerrein Groote Wetering zijn inmiddels geplant.

In de Nota Dierenwelzijn 2017-2021 staat dat de gemeente haar wettelijke taak met betrekking tot de opvang en verzorging van gevonden dieren heeft 'uitbesteed aan de Stichting Dierennoodhulp Bodegraven. Deze stichting is speciaal voor dit doel opgericht in 2013 en bestaat volledig uit vrijwilligers.'

Duurzame mobiliteit

Volgens het Actieplan Bodegraven-Reeuwijk Klimaatneutraal is het aantal openbare laadvoorzieningen zeer beperkt. 'Tot nu toe is door de gemeente geen actieve houding aangenomen in het kader van het plaatsen van deze voorzieningen. Vanuit de samenleving is meerdere malen het verzoek bij de gemeente gedaan om meer openbare laadvoorzieningen te realiseren.' Sindsdien heeft de gemeente Beleidsregels openbare oplaadobjecten elektrische voertuigen gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2018 opgesteld:

- De gemeente plaatst zelf geen oplaadobjecten in de openbare ruimte. Wel geeft ze, onder bepaalde voorwaarden, marktpartijen toestemming om oplaadobjecten te plaatsen en exploiteren.
- Het openbare oplaadobject wordt aangesloten op het openbare elektriciteitsnet. De netbeheerder hiervan in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is Stedin. Een exploitant van openbare oplaadobjecten die deze wil aansluiten op het openbare netwerk wendt zich daarvoor dan ook tot Stedin. Als Stedin opdracht krijgt voor het aansluiten zal zij een vergunning of melding (afhankelijk van de graafoppervlakte) bij de gemeente doen
- Om te bewerkstelligen dat elektrische voertuigen ook aan de bron geen CO₂-uitstoot veroorzaken, mag de exploitant van de oplaadobjecten deze objecten alleen (laten) voorzien van groene stroom waarvan de certificaten van Nederlandse oorsprong zijn.

De gemeente is daarnaast bezig met een onderzoek naar mogelijkheden voor waterstof tankstations met de ODMH op regionaal niveau, en in gesprek hierover met een lokale ondernemer.

Ook wordt het eigen wagenpark van de gemeente (buitendienst) zoveel mogelijk verduurzaamd door bij vervanging van de bedrijfswagens te kiezen voor elektrische voertuigen danwel voor euro6 voertuigen. Inmiddels beschikt de gemeente over drie elektrische voertuigen.

Medewerkers van de gemeente worden gestimuleerd met de fiets naar hun werk te komen door middel van de Regeling stimulering fietsgebruik woon-werkverkeer 2017:

- De medewerker die voor ten minste 60% van zijn werkdagen voor zijn woon-werkverkeer gebruikt maakt van een fiets, krijgt voor de ten behoeve van zijn woon-werkverkeer gereden fietskilometers een tegemoetkoming van € 0,17/kilometer.
- De medewerker die een fiets aanschaft ten behoeve van zijn woon-werkverkeer kan daartoe een lening krijgen van werkgever.

In het Raadsprogramma is tenslotte vermeld dat het Fietsplan een belangrijk uitgangspunt blijft voor het fietsbeleid. Binnen dit plan heeft de veiligheid van fietsers prioriteit. Daarnaast bevat het raadsprogramma die intentie om het fietsgebruik te stimuleren, samen met ondernemers laadpalen voor elektrische fietsen te realiseren en te onderzoeken of de gemeente snelfietspaden kunnen worden aangelegd.